

J. S. Stalin

Marxismen och den nationella frågan

1913

Utgiven av Förlag för litteratur på främmande språk, Moskva 1950

Inledande kommentar

”Marxismen och den nationella frågan” gav Stalin namn om sig att vara expert på den nationella frågan och var en viktig anledning till att han utsågs till folkkommissarie för nationalitetsfrågor i första sovjetregeringen efter revolutionens seger 1917. Efter ett tag uppstod dock hårda motsättningar om nationalitetspolitiken (bl a med avseende på Georgien), en fråga som skarpt engagerade Lenin under dennes sista politiskt aktiva tid.¹

Lästips: [Stalin om den nationella frågan](#) av Franz Marek (förf var medlem i det österrikiska kommunistpartiet) som diskuterar såväl Stalins teoretiska arbeten om nationella frågan som den faktiskt förda politiken.

Martin Fahlgren (december 2013)

Innehåll

Introduktion	1
I. Nationen	3
II. Den nationella rörelsen	8
III. Frågeställningen	12
IV. Den kulturnationella autonomi.....	16
V. Bund, dess nationalism och dess separatism	22
VI. Kaukasierna, likvidatorernas konferens	30
VII. Den nationella frågan i Ryssland	36

¹ Se *Till frågan om nationaliteterna eller om ”autonomisering”* i Lenins [Brev till kongressen](#) samt [Sista breven](#)

Introduktion

Kontrarevolutionens period i Ryssland medförde inte endast ”blix och dunder” utan också desillusion över rörelsen, bristande tro på de gemensamma krafterna. Man hade trott på en ”ljus framtid” – och så hade man kämpat tillsammans, oberoende av nationalitet: de gemensamma frågorna framför allt! Så smög sig tvivel in i sinnet – och man började skiljas åt, var och en drog sig tillbaka till sitt nationella gemak: må envar lita bara på sig själv! Det ”nationella problemet” framför allt!²

Samtidigt ägde en betydelsefull omvandling rum i landets ekonomiska liv. Året 1905 hade inte varit förgäves: ännu ett slag hade riktats mot livegenskapens rester på landsbygden. Den rad av goda skördar, som följde på hungeråren, och det därpå inträdande industriella uppsvinget främjade kapitalismens frammarsch. Differentieringen på landsbygden och städernas tillväxt, handelns och kommunikationernas utveckling tog ett stort steg framåt. Detta gällde isynnerhet periferiområdena. Denna omständighet kunde emellertid inte undgå att påskynda nationaliteternas ekonomiska konsolideringsprocess i Ryssland. Dessa måste komma i rörelse...

I samma riktning, nämligen att väcka nationaliteterna, verkade den ”konstitutionella regim”, som vid denna tid hade upprättats. Den ökade spridningen av tidningar och litteratur överhuvud taget, en viss frihet för pressen och de kulturella institutionerna, det ökade antalet folkteatrar o. dyl. bidrog utan tvivel till att stärka de ”nationella känslorna”. Duman med dess valkampanj och politiska grupper erbjöd nya valmöjligheter att väcka nationerna till liv, erbjöd en ny bred arena för deras mobilisering.

Den ovanifrån framkallade vågen av kamplysten nationalism, en hel rad repressalier från ”de makthavandes” sida mot periferiområdena i syfte att hämnas på dem för deras ”frihetskärlek” utlöste emellertid som svar en våg av nationalism nedifrån, vilken tidtals övergick i brutal chauvinism. Sionismens³ stärkande bland judarna, den växande chauvinismen i Polen, pan-

² Artikeln ”Marxismen och den nationella frågan” är skriven i Wien i slutet av 1912 och början av 1913. Den publicerades första gången 1913 i nr 3-5 av tidskriften *Prosvesjtjenie* under titeln ”Den nationella frågan och socialdemokratien” och var signerade K. Stalin. 1914 utgavs J.V. Stalins artikel i broschyrform under titeln ”Den nationella frågan och marxismen” av förlaget Priboj i Petersburg. På inrikesministerns förordnande blev broschyren avlägsnad från samtliga offentliga bibliotek och allmänna läsesalar. 1920 publicerades artikeln ånyo av Folkkommissariatet för Nationaliteternas i en ”Artikelsamling” av Stalin över den nationella frågan (Statsförlaget, Tula). 1934 ingick artikeln i J. Stalins bok: ”Marxismen och den nationella och koloniala frågan. Valda artiklar och tal”.

I artikeln ”Om RSDAP:s nationella program” påpekade Lenin orsakerna till att den nationella frågan vid denna tidpunkt kom i förgrunden och skrev: ”I den teoretiska marxistiska litteraturen har detta sakförhållande och grundsatserna för socialdemokratins nationella program på senare tid redan belysts (främsta platsen tillkommer här Stalins artikel)”

I februari 1913 skrev Lenin till M. Gorkij: ”Vi har en underbar grusier här, som satt sig att skriva en utförlig artikel för *Prosvesjtjenie*, för vilken han samlat *allt* österrikiskt och annat material”. När Lenin fick veta om förslaget att artikeln skulle bli föremål för diskussion, motsatte han sig bestämt detta. Han skrev: ”Vi är givetvis absolut emot detta. Artikeln är *alldeles utmärkt*. Frågan är aktuell och vi ger inte efter ett jota i vår principiella position gentemot bundpacket”. (Marx-Engels-Lenin-Institutets arkiv.)

I mars 1913, kort efter Stalins häktning, skrev Lenin till Sotsialdemokraternas redaktion: ”...Vi har haft besvärliga häktningar. Koba är tagen... Koba har hunnit skriva en stor artikel (för tre nummer av *Prosvesjtjenie*) i den nationella frågan. Utmärkt! Vi måste kämpa för sanningen mot separatister och opportunisterna från Bund och från likvidatorernas krets”. (MELI-arkivet.)

³ *Sionismen* – en reaktionär och nationalistisk strömning, som hade anhängare bland den judiska bourgeoisie, de judiska intellektuella och de mest efterblivna judiska arbetarskikten. Sionisterna strävade att isolera de judiska

islamismen bland tatarerna, den växande nationalismen bland armenierna, grusierna och ukrainarna, kälkborgarens allmänna tendens till antisemitism – allt detta är allmänt kända fakta.

Nationalismens våg svepte fram med växande styrka och hotade att gripa arbetarmassorna. Och ju mera frihetsrörelsen ebbade ut, desto yppigare slog nationalismen ut i blom.

I detta svåra ögonblick föll en hög mission på socialdemokratins lott: att slå tillbaka nationalismen, att skydda massorna mot den allmänna ”epidemin”. Ty socialdemokratin, och endast den, var i stånd att göra detta genom att mot nationalismen sätta det beprövade vapen, som internationalismen och klasskampens enhet och odelbarhet utgör. Och ju starkare nationalismens våg svepte fram, desto starkare måste socialdemokratin höja sin röst för broderskap och enhet mellan proletärerna inom Rysslands alla nationaliteter. En särskild ståndaktighet krävdes härvid av periferiområdenas socialdemokrater, vilka direkt stötte ihop med den nationalistiska rörelsen.

Men inte alla socialdemokrater visade sig vara uppgiften vuxna, och detta gällde framför allt socialdemokraterna i periferiområdena. Bund,⁴ som tidigare framhävt de gemensamma uppgifterna, började nu skjuta sina specifika, rent nationalistiska syften i förgrunden: det gick så långt att det satte upp ”sabbatsfirandet” och ”erkännandet av jiddisch” som en kamppunkt i sin valkampanj.* Efter Bund följde Kaukasien: en del av de kaukasiska socialdemokraterna, som tidigare tillsammans med de andra kaukasiska socialdemokraterna avvisat den ”kulturellt nationella autonomin”, uppställde nu denna såsom ett aktuellt krav.** För att nu inte tala om likvidatorernas konferens,⁵ som i diplomatisk form sanktionerade de nationalistiska vacklandena.***

Härunder följer emellertid att Rysslands socialdemokratis uppfattningar i den nationella frågan ännu inte är klara för alla socialdemokrater.

En allvarlig och allsidig behandling av den nationella frågan är tydligen nödvändig. Det kräves ett enigt och outtröttligt arbete av de konsekventa socialdemokraterna mot den nationalistiska dimmigheten, varifrån den än kommer.

arbetarmassorna från proletariatets gemensamma kamp.

⁴ *Bund* (Allmänna judiska arbetarförbundet i Litauen, Polen och Ryssland) var en småborgerlig, opportunistisk judisk organisation. Det bildades i oktober 1897 på en kongress i Vilna och verkade företrädesvis bland de judiska hantverkarna. Bund inträdde i Rysslands socialdemokratiska arbetarparti på dess första kongress 1898 ”som en autonom organisation, självständig endast i frågor, som speciellt berör det judiska proletariatet”, och gjorde sig till förkämpe för nationalism och separatism inom Rysslands arbetarrörelse. Bunds borgerligt nationalistiska inställning utsattes för skarp kritik i Lenins *Iskra*. De kaukasiska iskraiterna, ledda av Stalin, stödde helt och fullt Lenin i kampen mot Bund.

* Referat om Bunds nionde konferens.

** Meddelande från augustikonferensen

⁵ Här syftas på likvidatorernas så kallade ”augustikonferens”, som ägde rum i Wien i augusti 1912. Konferensen hade sammankallats som motvikt till bolsjevikernas Pragkonferens.

Likvidatorer var det namn, som mensjevikererna fick under reaktionsåren efter nederlaget för revolutionen 1905-07, då de tog avstånd från partiets revolutionära paroller och strävade att likvidera proletariatets revolutionära, illegala parti.

*** Samma arbete.

I. Nationen

Vad är en nation?

En nation är framför allt en gemenskap, en bestämd gemenskap mellan människor.

Denna gemenskap är varken en ras- eller en stamgemenskap. Den nuvarande italienska nationen har bildats av romare, germaner, etrusker, greker, araber o.s.v. Den franska nationen har bildats av galler, romare, briter, germaner o.s.v. Detsamma måste sägas om engelsmännen, tyskarna och andra, vilka formerats som nationer av människor från olika raser och stammar.

Således är nationen ingen ras- och ingen stamgemenskap, utan en historiskt uppkommen gemenskap mellan människor.

Å andra sidan råder det inget tvivel om att Cyrus' eller Alexanders väldiga stater inte kunde kallas nationer, ehuru de uppstått historiskt och bildats av olika stammar och raser. De var inga nationer, utan tillfälliga och löst sammanfogade konglomerat av grupper, vilka föll isär eller förenades alltefter den ena eller andra erövrarens segrar eller nederlag.

Således är nationen inget tillfälligt och inget efemärt konglomerat, utan en varaktig gemenskap mellan människor.

Men inte varje varaktig gemenskap skapar en nation. Österrike och Ryssland är också varaktiga gemenskaper, men ingen kallar dem nationer. Vari skiljer sig den nationella gemenskapen från den statliga gemenskapen? Den skiljer sig bland annat däri, att en nationell gemenskap är otänkbar utan ett gemensamt språk, medan ett gemensamt språk inte är obligatoriskt för en statlig gemenskap. Den tjeckiska nationen i Österrike och den polska i Ryssland skulle inte vara möjliga utan ett för vardera av dem gemensamt språk, medan Rysslands och Österrikes helhet inte påverkas därav att det inom dem finnes en hel rad olika språk. Vi syftar naturligtvis på de språk som folken talar och inte på de officiella kanslispråken.

Således är gemenskap ifråga om språket ett av de utmärkande dragen för en nation.

Det betyder naturligtvis inte att olika nationer alltid och överallt talar olika språk eller att alla, som talar ett och samma språk, ovillkorligen bildar en nation. Ett gemensamt språk för varje nation, men inte obetingat olika språk för olika nationer! Det finns ingen nation, som samtidigt skulle tala olika språk, men det betyder inte att det inte kan finnas två nationer, som talar samma språk! Engelsmännen och nordamerikanerna talar samma språk, men de bildar likväl inte en nation. Detsamma gäller norrmännen och danskarna, engelsmännen och irländarna.

Varför bildar då exempelvis inte engelsmännen och nordamerikanerna en nation, trots det gemensamma språket?

Framför allt därför att de inte lever tillsammans utan bebor olika territorier. En nation utformas endast som resultat av ett långvarigt och regelbundet umgänge, som resultat av människornas samlevnad från generation till generation. Men ett långvarigt samliv är omöjligt utan ett gemensamt territorium. Engelsmännen och amerikanerna bebodde tidigare samma territorium, England, och utgjorde en nation. Sedan emigrerade en del av engelsmännen från England till ett nytt territorium, Amerika, och bildade med tiden här på det nya territoriet en ny nation, den nordamerikanska. De olika territorierna ledde till att olika nationer bildades.

Således är gemenskap ifråga om territorium ett av de utmärkande dragen för en nation.

Men det är ännu inte allt. Gemenskap ifråga om territorium skapar i och för sig ingen nation. För detta behöves dessutom ett inre ekonomiskt samband, som förenar de enskilda delarna av nationen till ett helt. Mellan England och Nordamerika finnes inget sådant samband, och därför bildar de två olika nationer. Men inte heller nordamerikanerna själva skulle förtjäna namnet nation, om inte de enskilda delarna av Nordamerika sinsemellan vore förbundna till ett ekonomiskt helt genom den mellan dem existerande arbetsfördelningen, genom kommunikationsmedlens utveckling o.s.v.

Tag exempelvis grusierna. Före reformen⁶ bebodde grusierna ett gemensamt territorium och talade ett språk, men inte desto mindre bildade de strängt taget inte en nation, ty då de var splittrade i en hel rad från varandra lösryckta furstendömen, kunde de ej ha något gemensamt ekonomiskt liv, de förde under århundraden krig mot varandra, hetsade perser och turkar mot varandra. Den kortvariga och tillfälliga förening av furstendömena, som en och annan framgångsrik härskare ibland lyckades upprätta, sträckte sig i bästa fall endast till ytan, till den administrativa sfären och föll snabbt sönder till följd av furstarnas nycker och böndernas likgiltighet. Annorlunda kunde det inte heller vara i det ekonomiskt splittrade Grusien... [= Georgien] Som nation framträdde Grusien först under senare hälften av 1800-talet, då livegenskapens förfall och utvecklingen av landets ekonomiska liv, kommunikationernas utveckling och kapitalismens uppkomst framkallade en arbetsfördelning mellan de olika områdena i Grusien, definitivt bröt furstendömenas ekonomiska isolering och sammanfogade dem till ett enhetligt helt.

Detsamma måste också sägas om andra nationer, som gått igenom feodalismens stadium och utvecklats kapitalismen i sitt land.

Således är gemenskap ifråga om det ekonomiska livet, ekonomiskt samband, ett av de utmärkande dragen för en nation.

Men inte heller det är allt. Förutom allt det som sagts måste man ytterligare ta i betraktande säregenheterna i den andliga fysionomin hos de människor, som är sammanslutna i en nation. Nationerna skiljer sig från varandra inte bara ifråga om levnadsförhållandena utan också beträffande den andliga fysionomi, som kommer till uttryck i den nationella kulturens sär-egenheter. Om England, Nordamerika och Irland, vilka talar ett språk, inte desto mindre utgör tre olika nationer, så beror detta i inte ringa grad på den specifika mentalitet, som från generation till generation utformats hos dem till följd av olika existensbetingelser.

Naturligtvis är mentaliteten, eller som den på annat sätt kallas, ”nationalkaraktären”, någonting för iakttagaren ogripbart, men försåvitt den kommer till uttryck i den egenartade kultur, som är gemensam för nationen, så är den gripbar och kan inte ignoreras.

Det är överflödigt att säga, att ”nationalkaraktären” inte är något en gång för alla givet, utan att den förändras tillsammans med levnadsförhållandena; men försåvitt den i varje givet ögonblick existerar, sätter den sin prägel på nationens fysionomi.

Således är gemenskap ifråga om den mentalitet, som kommer till uttryck i den gemensamma kulturen, ett av de utmärkande dragen för en nation.

Härmed har vi anfört samtliga kännetecken på en nation.

En nation är en historiskt uppkommen, varaktig gemenskap mellan människor, som uppstått på grundval av gemenskap ifråga om språket, territoriet, det ekonomiska livet och den

⁶ ”Före reformen”, d.v.s. före livegenskapens upphävande i Grusien (1863-67).

mentalitet, som kommer till uttryck i den gemensamma kulturen.

Härvid är det självklart att en nation, såväl som varje annan historisk företeelse, är underkastad förändringens lag, äger sin historia, sin början och sitt slut.

Det måste betonas att inget av de anförda kännetecknen ensamt för sig är tillräckligt för att definiera en nation. Än mer: det behövs bara att ett av dessa kännetecken saknas, för att nationen skall upphöra att vara en nation.

Man kan föreställa sig människor med en gemensam ”nationalkaraktär”, men ändå kan man inte säga att de utgör en nation, ifall de är ekonomiskt åtskilda, bebod olika territorier, talar olika språk o.s.v. Detta gäller exempelvis för de ryska, de galiciska, de amerikanska och de grusiska judarna samt bergsjudarna, vilka enligt vår mening inte bildar en enhetlig nation.

Man kan föreställa sig människor med gemensamt territorium och gemensamt ekonomiskt liv, vilka dock inte utgör en nation, emedan de inte har ett gemensamt språk och en gemensam ”nationalkaraktär”. Detta gäller exempelvis för tyskarna och letterna i Baltikum.

Slutligen talar normmännen och danskarna samma språk, men de bildar inte en nation, emedan de övriga kännetecknen fattas.

Det är endast om alla kännetecken samtidigt finnes, som vi får en nation.

Det kunde tyckas, som om ”nationalkaraktären” inte vore ett av kännetecknen, utan det enda väsentliga kännetecknet på en nation, medan alla de övriga kännetecknen egentligen utgör betingelser för nationens utveckling, men inte dess kännetecken. Denna ståndpunkt intar exempelvis de i Österrike bekanta socialdemokratiska teoretikerna i den nationella frågan, R. Springer och särskilt O. Bauer.

Låt oss undersöka deras teori om nationen.

Enligt Springer ”är nationen ett förbund av likatänkande och likatalande personer, en kultur-gemenskap av moderna människor, som inte längre är bundna vid torvan” * (kurs av oss).

Således ett ”förbund” av likatänkande och likatalande människor, likgiltigt i vilken grad de är skilda från varandra, var de än lever.

Bauer går ännu längre.

”Vad är en nation?” – frågar han. ”Är det gemenskapen beträffande språket, som förenar människorna till en nation? Men engelsmännen irländarna... och talar samma språk och de är ändå inte därför ett folk; judarna har intet gemensamt språk och är ändå en nation.” **

Vad är då en nation?

”Nationen är en relativ karaktärs-gemenskap.” ***

Men vad är en karaktär – i detta fall nationalkaraktär?

Nationalkaraktären är summan av de kännetecken, som skiljer människorna av en nationalitet från människorna av en annan nationalitet, det ”komplex av fysiska och andliga kännetecken, som skiljer den ena nationen från den andra”. ****

* R. Springer: *Der Kampf der österreichischen Nationen um den Staat, I. Teil: Das nationale Problem usw.*, Leipzig u. Wien 1902. s. 35.

** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie*. Wien 1924, s. 2.

*** Samma arbete, s. 6.

**** Samma arbete, s. 2.

Bauer vet naturligtvis att nationalkaraktären inte faller ned från himlen, och därför tillägger han:

”Människornas karaktär ... bestämmes aldrig av något annat än av deras öde” ... ”Nationen är aldrig något annat än ödesgemenskap”, vilken å sin sida bestämmes av ”de betingelser, under vilka människorna producerar sitt livsuppehälle och fördelar produkten av sitt arbete.” *

Så kommer vi till den, som Bauer säger, ”fullständiga” definitionen av en nation.

*”Nationen är sammanfattningen av de genom ödesgemenskap till en karaktärs- gemenskap förbundna människor.” ***

Således en på ödesgemenskap baserad nationell karaktärs- gemenskap, betraktad utanför det obetingade sambandet ifråga om territorium, språk och ekonomiskt liv.

Men vad blir då i så fall kvar av nationen? Vilken nationell gemenskap kan det bli tal om mellan människor, som är ekonomiskt skilda från varandra, som lever på olika territorier och från generation till generation talar olika språk?

Bauer talar om judarna som en nation, ehuru de ”inte har något gemensamt språk”; *** men vad kan det finnas för ”ödesgemenskap” och nationellt band mellan exempelvis grusiska, dagestanska, ryska och amerikanska judar, som är fullständigt skilda från varandra, lever på skilda territorier och talar skilda språk?

De nämnda judarna för utan tvivel ett med grusierna, dagestanerna, ryssarna och amerikanerna gemensamt ekonomiskt och politiskt liv i en med dessa gemensam kultur- atmosfär; detta kan inte undgå att sätta sin prägel på deras nationalkaraktär; om de har någonting gemensamt kvar, så är det religionen, den gemensamma härstamningen och vissa rester av nationalkaraktären. Allt detta står utom allt tvivel. Men hur kan man på allvar tala om att de petrifierade religiösa riterna och de förbleknade psykologiska kvarlevorna har en starkare inverkan på de nämnda judarnas ”öde” än den levande, sociala, ekonomiska och kulturella miljö, som omger dem? Och det är ju endast under denna förutsättning, som man överhuvud taget kan tala om judarna som en enhetlig nation.

Vad är det då som skiljer Bauers nation från spiritualisternas mystiska och självtillräckliga ”nationalanda”?

Bauer drar upp en oöverstiglig barriär mellan nationens ”utmärkande drag” (nationalkaraktären) och ”betingelserna” för deras liv, då han skiljer dessa från varandra. Men vad är nationalkaraktären annat än en återspeglings av levnadsförhållandena, en koncentration av intrycken från den omgivande miljön? Hur kan man inskränka det hela bara till nationalkaraktären och avsondra och skilja den från den jordmån, som alstrat densamma?

Vidare: vad var det egentligen som skilde den engelska nationen från den nordamerikanska vid slutet av 1700- och början av 1800-talet, då Nordamerika ännu kallades ”Nya England”? (Givetvis inte nationalkaraktären, ty nordamerikanerna hade utvandrat från England och de hade tagit med sig till Amerika inte bara det engelska språket utan också den engelska nationalkaraktären, som de naturligtvis inte kunde förlora så snart, även om en egen, speciell karaktär väl utbildades hos dem under de nya förhållandenas inflytande. Och ändå utgjorde de vid denna tid, trots den större eller mindre karaktärs- gemenskapen, en från England skild

* O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 24.

** Samma arbete, s. 135.

*** Samma arbete, s. 2.

nation! ”Nya England” skilde sig tydligen vid denna tid som nation från England inte genom en särskild nationalkaraktär, eller inte så mycket genom nationalkaraktären som genom miljön, levnadsförhållandena, vilka var olika dem som rådde i England.

Således är det klart att det i verkligheten inte finnes något kännetecken, som ensamt är utmärkande för nationen. Det finnes endast en summa av kännetecken, av vilka än det ena kännetecknet (nationalkaraktären), än det andra (språket), än det tredje (territoriet, de ekonomiska betingelserna) framträder markantare vid en jämförelse mellan nationerna. Nationen utgör kombinationen av alla dessa kännetecken tillsammans.

Bauers ståndpunkt, enligt vilken nationen identifieras med nationalkaraktären, lösrycker nationen från dess grund och förvandlar den till något slags osynlig, självtillräckligt kraft. Resultatet blir inte en levande och verkande nation, utan någonting mystiskt, ogripbart och övernaturligt. Ty, upprepar jag, vad är det exempelvis för en judisk nation, som består av grusiska, dagestanska, ryska, amerikanska och andra judar, vars medlemmar inte förstår varandra (de talar olika språk), lever i olika världsdelar, aldrig kommer att träffas, aldrig kommer att handla gemensamt, vare sig i fred eller i krig?!

Nej, det är inte för dylika ”nationer” på papperet, som socialdemokratin uppställer sitt nationella program. Den kan endast räkna med verkliga nationer, som handlar och befinner sig i rörelse och därför tvingar andra att ta hänsyn till dem.

Bauer förväxlar tydligen nationen, som är en historisk kategori, med stammen, som är en etnografisk kategori.

För övrigt är Bauer själv tydligen medveten om svagheten i sin position. Medan han i början av sin bok uttryckligen talar om judarna som en nation,^{*} så korrigerar han sig i slutet av boken och påstår att ”det kapitalistiska samhället överhuvud taget inte tillåter dem (judarna) att fortbestå som nation”,^{**} då det assimilerar dem med andra nationer. Orsaken här till skulle vara att ”judarna inte har något slutet bosättningsområde”,^{***} medan exempelvis tjeckerna, vilka enligt Bauer måste komma att fortbestå som nation, har ett sådant område. Kort sagt: orsaken skulle ligga i frånvaron av ett territorium.

Med detta resonemang ville Bauer bevisa att de judiska arbetarna inte kan ställa krav på nationell autonomi,^{****} men härmed kullkastade han av förbiseende sin egen teori, som förnekar att gemenskap ifråga om territorium är ett av kännetecknen på en nation.

Men Bauer går vidare. I början av sin bok förklarar han bestämt: ”Judarna har inget gemensamt språk men utgör inte desto mindre en nation”.^{*****} Men han har knappast hunnit till hundratjugusjätte sidan, innan han redan ändrat front och lika bestämt förklarar: Ingen nation är möjligt utan ett gemensamt språk”.^{*****} (Kurs. av oss.)

Bauer ville här bevisa att ”språket är det viktigaste verktyget för mänskligt umgänge”,^{*****} men samtidigt bevisade han av förbiseende också det, som han alls inte hade för avsikt att bevisa, nämligen ohållbarheten i sin egen teori om nationen, en teori som förnekar betydelsen

* O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 2.

** Samma arbete, s. 373.

*** Samma arbete, s. 373.

**** Samma arbete, s. 379.

***** Samma arbete, s. 2.

***** Samma arbete, s. 126.

***** Samma arbete, s. 126.

av språkgemenskap.

Så vederlägger denna med idealistisk tråd hoptråcklade teori sig själv.

II. Den nationella rörelsen

Nationen är inte helt enkelt en historisk kategori utan en historisk kategori, som tillhör en bestämd epok, den uppåtgående kapitalismens epok. Processen av feodalismens likvidering och kapitalismens utveckling är samtidigt en process av människornas sammanslutning i nationer. Så skedde det exempelvis i Västeuropa. Engelsmännen, fransmännen, tyskarna, italienarna och andra formerade sig till nationer under kapitalismens segerrika frammarsch och dess triumf över den feodala splittringen.

Men nationernas bildande innebar där samtidigt att de förvandlades till självständiga nationella stater. Den engelska, den franska nationen och andra nationer utgör samtidigt den engelska staten och andra stater. Irland, som stannade utanför denna process, ändrar inte den allmänna bilden.

Något annorlunda försiggick det hela i Östeuropa. Medan nationerna i väster utvecklades till stater, utformades i öster mångnationella stater, var och en bestående av flera nationaliteter. Sådana stater är Österrike-Ungern och Ryssland. I Österrike visade sig tyskarna vara mest utvecklade i politiskt hänseende – de åtog sig också verket att förena de österrikiska nationaliteterna till en stat. I Ungern var madjarerna – kärnan av de ungerska nationaliteterna – mest ägnade för statlig organisation, och det var de som förenade Ungern. I Ryssland var det storryssarna, som ledda av en historiskt uppkommen, stark och organiserad adlig militärbyråkrati, åtog sig uppgiften att förena nationaliteterna.

Så försiggick det hela i Östeuropa.

Detta egenartade sätt för statsbildande kunde äga rum endast då feodalismen ännu inte avskaffats, då kapitalismen var svagt utvecklad, då de i bakgrunden trängda nationaliteterna ännu inte hunnit konsolidera sig ekonomiskt i enhetliga nationer.

Men kapitalismen började utveckla sig även i de östra staterna. Handeln och kommunikationerna utvecklades. Storstäder växte upp. Nationerna konsoliderade sig ekonomiskt. Kapitalismen, som brutit in i de tillbakaträngda nationaliteternas liv, väckte dessa och satte dem i rörelse. Pressens och teaterns utveckling, riksrådets (i Österrike) och dumans (i Ryssland) verksamhet bidrog till att stärka de ”nationella känslorna”. Det intellektuella skikt, som uppkommit, genomsyrades av den ”nationella idén” och verkade i samma riktning...

Men de tillbakaträngda nationerna, som vaknat till självständigt liv, bildar inte längre oavhängiga nationella stater: på sin väg mötes de av det kraftigaste motstånd från de härskande nationernas ledande skikt, vilka för länge sedan ställt sig i spetsen för staten. Det är för sent!...

Så konstituerar sig tjeckerna, polackerna o.a. till nationer i Österrike; kroaterna o.a. i Ungern; letterna, litauern, ukrainarna, grusierna, armenierna o.a. i Ryssland. Det som i Västeuropa var ett undantag (Irland) blev i Östeuropa en regel.

I väster reagerade Irland mot sin undantagsställning genom en nationell rörelse. I öster måste de vaknade nationerna reagera på samma sätt.

Så gestaltade sig de omständigheter, som drev de unga nationerna i östra Europa till kamp.

Kampen började och flammade egentligen inte upp mellan nationerna som helhet taget, utan mellan de härskande klasserna inom de maktavande och de tillbakaträngda nationerna.

Kampen föres vanligen antingen av den undertryckta nationens småbourgeois i städerna mot den härskande nationens storbourgeois (tjecker och tyskar), eller av den undertryckta nationens landsbygdsbourgeois mot den härskande nationens godsägare (ukrainarna i Polen), eller av hela de undertryckta nationernas ”nationella” bourgeois mot den härskande nationens styrande adel (Polen, Litauen och Ukraina i Ryssland).

Bourgeoisin är den klass som spelar den ledande rollen.

Huvudfrågan för den unga bourgeoisin är marknaden. Att finna avsättning för sina varor och utgå som segrare ur konkurrensen med bourgeoisin tillhörande en annan nationalitet – det är dess mål. Härav dess önskan att säkra sig sin ”egen” marknad, sin ”hemmamarknad”. Marknaden är den första skolan, i vilken bourgeoisin lär sig nationalism.

Men det hela inskränker sig vanligen inte bara till marknaden. I kampen ingriper den härskande nationens halvfeodala, halvborgerliga byråkrati, som tillämpar metoden att ”haffa och inte släppa”.⁷ Bourgeoisin i den härskande nationen – likgiltigt om denna är liten eller stor – får möjlighet att ”snabbare” och ”beslutsammare” göra upp räkningen med sin konkurrent. ”Krafterna” förenar sig mot den ”främmande” bourgeoisin, vilka utmynnars i repressalier. Från den ekonomiska sfären griper kampen omkring sig till den politiska. Beskränning av flyttningsfriheten, språkrestriktioner, inskränkning av rösträtten, minskning av antalet skolor, religiöst förtryck o.s.v. regnar ned över ”konkurrentens” huvud. Dyliga åtgärder är naturligtvis inte bara avsedda för den härskande nationens borgerliga klasser, utan också för den styrande byråkratins specifika så att säga kastintressen. Men med hänsyn till resultaten är detta alldeles likgiltigt: de borgerliga klasserna och byråkratin går i detta fall hand i hand – vare sig det är fråga om Österrike-Ungern eller om Ryssland.

Den förtryckta nationens bourgeois, som utsättes för tryck från alla håll, kommer med naturnödvändighet i rörelse. Den appellerar till det ”egna folket”, börjar skria om ”fosterlandet” och utger sin egen sak för hela folkets sak. Den värvar sig en armé av ”landsmän” i ... ”hemlandets” intresse. Och ”folket” förhåller sig inte alltid likgiltigt till dess appell, det fylkar sig omkring dess banér: repressalierna uppifrån träffar också de undre skikten och väcker missnöje hos dem.

Så börjar den nationella rörelsen.

Den nationella rörelsens styrka bestäms genom den grad, i vilken nationens breda skikt, proletariatet och bönderna, delar den.

Huruvida proletariatet kommer att fylka sig under den borgerliga nationalismens banér – det är beroende av i vilken grad klassmotsättningarna utvecklats, det är beroende av proletariatets klassmedvetenhet och organisering. Ett klassmedvetet proletariat har sitt eget beprövade banér, och det behöver inte sluta upp kring bourgeoisins fana.

Vad bönderna beträffar, så är deras deltagande i den nationella rörelsen framför allt beroende av repressaliernas karaktär. Om repressalierna berör de intressen, som är förbundna med ”torvan”, såsom fallet var i Irland, så sluter de breda bondemassorna omedelbart upp kring den nationella rörelsens banér.

Å andra sidan, om det exempelvis i Grusien inte finnes någon särdeles betydande antirysk

⁷ ”Haffa och inte släppa” – brutala polismetoder. Uttrycket är lånat från novellen ”Budka” av den ryske författaren Gleb Uspenskij (1843-1902). Förf. har tecknat typen för en övermåttan nitisk polisman, som av minsta anledning ”haffade” folk och släpade dem till polisstationen.

nationalism, så är detta framför allt beroende av att där inte finnes några ryska godsägare eller någon rysk storbourgeois, som kunde ge näring åt en sådan nationalism bland massorna. I Grusien finnes en antiarmenisk nationalism, men det kommer sig av att där ännu finnes en armenisk storbourgeois, som slår den ännu inte konsoliderade grusiska småbourgeoisin ur brädet och driver den till antiarmenisk nationalism.

I överensstämmelse med dessa faktorer antar den nationella rörelsen antingen en massomfattande karaktär och växer alltmera (såsom i Irland och Galizien), eller den förvandlas till en serie av mindre sammanstötningar och urartar till gräl och ”kamp” om butiksskyltar (såsom i några småstäder i Böhmen).

Den nationella rörelsens innehåll kan givetvis inte vara detsamma överallt: det bestämmes helt av de olikartade krav, som rörelsen ställer. I Irland har rörelsen en agrar karaktär, i Böhmen en ”språklig”; i det ena landet kräver man medborgerlig jämlikhet och religionsfrihet, i det andra ”egna” ämbetsmän eller egen lantdag. I de olikartade kraven skymtar inte sällan de olikartade drag fram, vilka karakteriserar nationen såsom sådan (språk, territorium o.dyl.). Det bör observeras att man ingenstädes påträffar krav i enlighet med Bauers allomfattande ”national-karaktär”. Det är också förståeligt: ”nationalkaraktären” är i och för sig ogripbar, och J. Strasser anmärker alldeles riktigt: ”...vad skall vi ta oss till med den i politiken?”*

Sådana är i allmänhet den nationella rörelsens former och dess karaktär.

Av det sagda framgår att den nationella kampen under den uppåtgående kapitalismens förhållanden är en kamp mellan de borgerliga klasserna sinsemellan. Ibland lyckas det bourgeoisin att dra in proletariatet i den nationella rörelsen, och då antar den nationella kampen till det yttre en ”folkomfattande” karaktär, men det är endast till det yttre. Till sitt väsen förblir den ständigt en borgerlig kamp, som i främsta rummet är fördelaktig och önskvärd för bourgeoisin.

Men härav följer alls inte att proletariatet inte skall bekämpa förtryckspolitikerna mot nationaliteterna.

Inskränkning av flyttningsfriheten, indragning av rösträtten, språkrestriktioner, minskning av skolornas antal och andra repressalier träffar arbetaren i lika hög grad, om inte i högre grad än de träffar bourgeoisin. Ett sådant läge kan endast hämma den fria utvecklingen av de andliga krafterna hos de förtryckta nationernas proletariat. Man kan inte på allvar tala om en full utveckling av den tatariska eller judiska arbetarens förståndsgåvor, om han inte har full möjlighet att använda sitt modersmål på möten och vid föredrag, om skolorna är stängda för honom.

Politiken att tillgripa nationalistiska repressalier är emellertid farlig för proletariatets sak även i ett annat hänseende. Den leder bort de breda skiktens uppmärksamhet från de sociala frågorna, från klasskampens frågor – till nationella frågor, frågor som är ”gemensamma” för proletariatet och bourgeoisin. Och detta skapar en gynnsam jordmån för den förljugna förkunnelsen om ”intresseharmonin”, för ett undanskymmande av proletariatets klassintressen, för arbetarnas andliga förslavande. Härigenom uppstår ett allvarligt hinder för uppgiften att förena arbetarna från alla nationaliteter. Om en betydande del av de polska arbetarna än i dag befinner sig i andligt slaveri hos de borgerliga nationalisterna, om denna del än i dag står på sidan om den internationella arbetarrörelsen – så är det huvudsakligen därför att ”de makthavandes” urgamla antipolska politik erbjuder jordmån för ett dylikt förslavande och

* J. Strasser: *Der Arbeiter und die Nation*, Reichenberg 1912, s. 33.

försvårar arbetarnas frigörelse från detta slaveri.

Repressalierpolitiken inskränker sig emellertid inte till detta. Från ett ”system” av förtryck går den inte sällan över till ett ”system” av nationernas upphetsande mot varandra, ett ”system” av massakrer och pogromer. Detta system är naturligtvis inte överallt och inte alltid möjligt, men där det är möjligt – under förhållanden, då de elementära friheterna saknas – där antar det inte sällan en ohygglig omfattning och hotar att dränka arbetarnas sammanslutning i blod och tårar. Kaukasien och Sydryssland erbjuder inte så få exempel på detta. Att ”söndra och härska” – det är syftet med denna hetspolitik. Och i den mån denna politik har framgång är den till största skada för proletariatet och ett allvarligt hinder för sammanslutningen av arbetarna tillhörande alla nationaliteter i staten.

Men arbetarna är intresserade av en fullständig förening av alla sina kamrater i en enhetlig internationell armé, intresserade av att dessa snabbt och definitivt befrias från det andliga slaveriet under bourgeoisin, och att deras medbröder – vilken nation de än tillhör – får möjlighet att fullt och fritt utveckla sina andliga krafter.

Därför bekämpar arbetarna och kommer de att bekämpa den nationella förtryckspolitikerna i alla dess former, från de mest raffinerade till de brutalaste, och likaså hetspolitiken i alla dess former.

Därför proklamerar socialdemokratin i alla länder nationernas självbestämmanderätt.

Självbestämmanderätten, d.v.s.: endast nationen själv har rätt att bestämma sitt öde, ingen har rätt att med våld ingripa i en nations liv, att förstöra dess seder och bruk, att undertrycka dess språk, att beskära dess rättigheter.

Det betyder naturligtvis inte att socialdemokratin kommer att understödja alla slags bruk och institutioner som en nation har. I kampen mot våldshandlingarna mot en nation kommer den endast att förfäkta nationens rätt att själv bestämma sitt öde, men kommer samtidigt att agitera mot de skadliga bruk och institutioner, som denna nation har, för att ge de arbetande av denna nation möjlighet att befria sig från dem.

Självbestämmanderätten, d.v.s.: nationen kan inrätta sig efter eget gottfinnande. Den har rätt att inrätta sitt liv i enlighet med autonomins grundsatser. Den har rätt att upprätta federativa förbindelser med andra nationer. Den har rätt att fullständigt avskilja sig. Nationen är suverän, och alla nationer är likaberättigade.

Det betyder naturligtvis inte att socialdemokratin kommer att förfäkta alla möjliga krav av en nation. Nationen har till och med rätt att återvända till den gamla ordningen, men det betyder inte att socialdemokratin kommer att skriva under ett sådant beslut av en eller annan av ifrågavarande nations institutioner. De plikter som tillkommer socialdemokratin, vilken värnar proletariatets intressen, och de rättigheter som tillkommer en nation, vilken består av olika klasser – det är två olika ting.

I kampen för nationernas självbestämmanderätt ställer sig socialdemokratin uppgiften att göra slut på politiken att förtrycka nationen, uppgiften att omöjliggöra denna politik och därmed undergräva kampen mellan nationerna, avtrubba den och reducera den till ett minimum.

Häri genom skiljer sig det klassmedvetna proletariatets politik väsentligt från bourgeoisins politik, ty bourgeoisin strävar att fördjupa och underblåsa den nationella kampen, att fortsätta och tillspetsa den nationella rörelsen.

Just därför kan det klassmedvetna proletariatet inte sluta upp kring bourgeoisins ”nationella”

banér.

Just därför kan den så kallade ”evolutionistisk-nationella” politik, som Bauer rekommenderar, inte göras till proletariats politik. Bauers försök att identifiera sin ”evolutionistisk-nationella” politik med den ”moderna arbetarklassens”^{*} politik är ett försök att anpassa arbetarnas klasskamp till nationernas kamp.

Den till sitt väsen borgerliga nationella rörelsens öden är givetvis förbundna med bourgeoisins öde. Den nationella rörelsens definitiva upphörande är möjlig endast i samband med bourgeoisins fall. Först i socialismens rike kan en fullständig fred upprättas. Men att reducera den nationella kampen till ett minimum, att undergräva dess rötter, att göra den i största möjliga grad oskadlig för proletariats – det är möjligt också inom kapitalismens ram. Om detta vittnar exempelvis Schweiz' och Amerikas exempel. För detta måste landet demokratiseras och nationerna få möjlighet till en fri utveckling.

III. Frågeställningen

En nation har rätt att fritt bestämma över sitt öde. Den har rätt att inrätta sig efter sitt eget gottfinnande, naturligtvis utan att inkräkta på andra nationers rättigheter. Det är obestridligt.

Men hur skall den då inrätta sig, vilka former skall dess framtida författning anta, om man tar hänsyn till intressena hos nationens majoritet och framför allt till proletariats intressen?

En nation har rätt att inrätta sig autonomt. Den har t.o.m. rätt att avskilja sig. Det betyder dock inte att den under alla omständigheter måste göra detta, att autonomi eller separation överallt och alltid kommer att vara fördelaktiga för en nation, d.v.s. för dess majoritet, d.v.s. för de arbetande skikten. De transkaukasiska tatarerna kan som nation exempelvis samlas i sin lantdag och under inflytande av sina beyer och mullahs återupprätta den gamla ordningen i sitt land, besluta att lösrycka sig från staten. Enligt punkten om självbestämmanderätt har de full rätt att göra detta. Men skulle det vara till fördel för den tatariska nationens arbetande skikt? Kan socialdemokratin indifferent åse, hur beyer och mullahs tar ledningen av massorna vid den nationella frågans lösande? Borde inte socialdemokratin ingripa i saken och på ett bestämt sätt utöva inflytande på nationens vilja? Borde den inte framlägga en konkret plan för frågans lösning på ett sätt, som vore fördelaktigast för de tatariska massorna?

Men vilken lösning är mest förenlig med de arbetande massornas intressen? Autonomi, federation eller separation?

Allt detta är frågor, vilkas lösning är beroende av de konkreta historiska förhållandena i vilka den givna nationen befinner sig.

Än mer. Liksom allt annat ändras förhållandena, och en lösning som är riktig i ett givet ögonblick, kan i ett annat ögonblick visa sig fullständigt oantaglig.

I mitten av 1800-talet var Marx anhängare av det ryska Polens avskiljande, och han hade rätt, ty vid denna tid var det fråga om att befria en högrestående kultur från en lägrestående, som förstörde densamma. Och frågan restes vid denna tid inte bara i teorin, inte på ett akademiskt sätt, utan i praktiken, i livet självt...

Redan i slutet av 1800-talet uttalade sig de polska marxisterna mot Polens avskiljande, och de hade också rätt, ty under de senaste 50 åren hade djupgående förändringar ägt rum, som medfört ett ekonomiskt och kulturellt närmande mellan Ryssland och Polen. Dessutom hade

^{*} O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 161.

under denna tid frågan om avskiljandet förvandlats från en fråga rörande det praktiska livet till ett föremål för akademiska dispyter, vilka inte upprör några andra än möjligen intellektuella i utlandet. Detta utesluter naturligtvis inte möjligheten av att det kan uppstå vissa inre och yttre konjunkturen, under vilka frågan om Polens avskiljande ånyo kan aktualiseras.

Härav följer att den nationella frågans lösning är möjlig endast i samband med de historiska betingelserna i deras utveckling.

De ekonomiska, politiska och kulturella förhållanden, i vilka en given nation befinner sig – det är den enda nyckeln till lösningen av frågan om hur den ena eller andra nationen bör inrätta sig, vilka former dess framtida författning bör antaga. Härvid är det möjligt att det för varje nation kommer att krävas en särskild lösning av frågan. Om det någonstades är nödvändigt att ställa frågan dialektiskt, så är det just här, i den nationella frågan.

Med hänsyn till detta måste vi avgjort uttala oss mot en mycket spridd, men också mycket mycket summarisk metod att ”lösa” den nationella frågan, en metod, som härleder sitt ursprung från Bund. Vi syftar på den lättvindiga metoden att hänvisa till den österrikiska och sydslaviska* socialdemokratin, som påstås redan ha löst den nationella frågan, och av vilken de ryska socialdemokraterna helt enkelt borde övertaga lösningen. Härvid förutsättes att allt som är riktigt exempelvis för Österrike också skulle vara riktigt för Ryssland. Det viktigaste och det, som i detta fall är det avgörande, lämnas ur sikte, nämligen de konkreta historiska betingelserna i Ryssland överhuvud taget och i synnerhet i varje enskild nations liv inom Rysslands gränser.

Hör vad exempelvis den bekante bundisten V. Kossovskij säger:

”När man på Bunds fjärde kongress behandlade den principiella sidan av frågan (här menas den nationella frågan. J. St.) så vann ett förslag av en av kongressdeltagarna, att frågan skulle lösas i den anda som det sydslaviska socialdemokratiska partiets resolution anger, allmänt gillande.”**

Resultatet var att ”kongressen enhälligt antog” ... den nationella autonomin.

Och det var allt! Ingen analys av de verkliga förhållandena i Ryssland, inget klagande av levnadsförhållandena för judarna i Ryssland. Först lånade man lösningen av det sydslaviska socialdemokratiska partiet, sedan ”godkände” man den och slutligen ”antogs den enhälligt”! Så ställer och så ”löser” bundisterna den nationella frågan i Ryssland...

Emellertid är förhållandena i Österrike och Ryssland fullständigt olika. Det ger också förklaringen till att socialdemokraterna i Österrike, som i Brunn⁸ (1899) antog ett nationellt program i samma anda som det sydslaviska socialdemokratiska partiets resolution (visserligen med några obetydliga ändringar), alls inte griper sig an med frågan på ett så att säga ryskt sätt, och givetvis inte heller löser den på ryskt sätt.

Framför allt frågeställningen. Hur ställer Springer och Bauer frågan, dessa den kultur-nationella autonomins österrikiska teoretiker och tolkare av det nationella programmet från Brunn och av det sydslaviska socialdemokratiska partiets resolution?

”Huruvida en mångnationell stat är möjlig”, säger Springer, ”och huruvida de österrikiska nationaliteterna är tvungna att bilda ett statligt helt, det är en fråga, som vi här inte kommer att besvara utan förutsätta som avgjord. Den som inte medger denna möjlighet och nödvändighet, för

* Den sydslaviska socialdemokratin verkar i södra Österrike.

** V. Kossovskij: *Frågor rörande nationaliteten*, 1907, s. 16-17 (ryska).

⁸ Österrikiska socialdemokraternas partikongress i Brunn ägde rum den 24-29 september 1899. Texten till den av kongressen antagna resolutionen i den nationella frågan anföres av Stalin i följande kapitel i broschyren.

honom är vår undersökning givetvis meningslös. Vårt tema lyder så: då dessa nationer nu en gång måste vara tillsammans, under vilka rättsliga former kan de göra detta på relativt bästa sätt?”*

Således är Österrikes statliga integritet utgångspunkten.

Detsamma säger Bauer:

”Vi förutsätter således närmast att de österrikiska nationerna förblir i samma statliga förbund, i vilket de för närvarande lever, och frågar, hur nationerna inom detta förbund kommer att inrätta sitt förhållande till varandra och till staten.”**

Kan Rysslands socialdemokrati ställa frågan så? Nej, det kan den inte. Den kan inte göra det därför att den från första början tagit ställning för nationernas självbestämmande, enligt vilken en nation har rätt att avskilja sig. Till och med bundisten Goldblatt medgav på den ryska socialdemokratins andra kongress att denna inte kan taga ställning mot självbestämmandet. Goldblatt yttrade då:

”Mot självbestämmanderätten kan ingen invändning göras. Om någon nation kämpar för självständighet, så får man inte gå emot det. Om Polen inte ingå 'lagligt gifte' med Ryssland, så anstår det inte oss att hindra det.”

Allt detta är sant. Men härav följer att utgångspunkten för de österrikiska och utgångspunkten för de ryska socialdemokraterna inte bara är olika utan rent av motsatt. Kan man efter detta tala om att det vore möjligt att låna österrikarnas nationella program?

Vidare. Österrikarna vill förverkliga ”nationaliteternas frihet” medelst små reformer, i långsamt tempo. Då de föreslår kulturnationell autonomi såsom en praktisk åtgärd, så räknar de alls inte med en genomgripande förändring, med en demokratisk frihetsrörelse, vilken de inte ens ställer i perspektiv. De ryska marxisterna däremot förknippar frågan om ”nationaliteternas frihet” med en sannolik genomgripande förändring, med en demokratisk frihetsrörelse, då de inte har någon grund för att räkna med reformer. Och detta förändrar i väsentlig grad saken med hänsyn till nationernas sannolika öde i Ryssland.

”Visserligen är det föga sannolikt”, säger Bauer, ”att den nationella autonomin kommer att bli resultatet av ett stort avgörande, av en djärv handling. I en långsam utvecklingsprocess, i hårda strider, vilka ständigt kommer att avbryta lagstiftningen och att paralysera den bestående förvaltningen ... kommer Österrike steg för steg att utveckla sig i riktning mot nationell autonomi. Det är inte en stor, lagstiftande handling, utan en otalig mängd enskilda lagar för enskilda länder, enskilda samfund, som kommer att skapa den nya författningen.”***

Detsamma säger Springer:

”Jag vet framför allt”, säger han, ”att institutioner av denna art (organ för den nationella autonomin, J. St.) inte skapas på något år och inte på ett decennium. Enbart reorganisationen av den preussiska förvaltningen har krävt avsevärd tid... Så behövde Preussen två decennier för att slutgiltigt fastställa sina fundamentala författningsinstitutioner. Man skall inte tro att jag hänger mig åt någon illusion beträffande måttet för tiden och svårigheterna i Österrike.”****

Allt detta är mycket bestämt sagt. Men kan de ryska marxisterna låta bli att förbinda den nationella frågan med ”djärva och avgörande handlingar”? Kan de räkna med delreformer, med en ”otalig mängd enskilda lagar” såsom ett medel att erövra ”frihet för nationaliteterna”? Och

* R. Springer: *Das nationale Problem* etc., s. 10-11.

** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 382.

*** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 404.

**** R. Springer: *Das nationale Problem* etc., s. 242.

om de inte kan och inte bör göra detta, framgår det då inte klart härav att österrikarnas och ryssarnas kampmetoder och perspektiv är fullkomligt olika? Hur kan man under sådana förhållanden inskränka sig till österrikarnas ensidiga nationella autonomi, som är en halvmesyra? Antingen – eller: antingen räknar de som är anhängare av att låna inte med ”djärva och avgörande handlingar” i Ryssland, eller också räknar de med sådana men ”vet inte vad de gör”.

Slutligen står Ryssland och Österrike inför alldeles olika aktuella uppgifter, vilket också kräver olika metoder för den nationella frågans lösning. Österrike lever i parlamentarismens förhållanden; utan parlament skulle där under nuvarande omständigheter ingen utveckling vara möjlig. Men det parlamentariska livet och lagstiftningen i Österrike avbrytes inte sällan fullständigt till följd av skarpa konflikter mellan de nationella partierna. Det ger också förklaringen till den kroniska politiska kris, som Österrike länge har lidit av. Till följd härav utgör där den nationella frågan det politiska livets axel, är en livsfråga. Det är därför inte att undra på att de österrikiska socialdemokratiska politikerna framför allt strävar att på ett eller annat sätt lösa frågan om de nationella konflikterna, givetvis på basis av den resan existerande parlamentarismen, med parlamentariska metoder...

Annorlunda är det i Ryssland. I Ryssland finnes det för det första ”gud ske lov, inget parlament”.⁹ För det andra – och det är det viktigaste – är det i Ryssland inte den nationella frågan utan agrarfrågan, som utgör det politiska livets axel. Därför är den ryska frågans öde och följaktligen också nationernas ”frigörelse” i Ryssland förbunden med agrarfrågans lösning, d.v.s. med tillintetgörandet av livegenskapens rester, d.v.s. med landets demokratisering. Detta förklarar också varför den nationella frågan i Ryssland inte uppträder som en självständig och avgörande fråga utan som en del av den allmänna och viktigare frågan om landets befrielse från sina fjätrar.

”Det österrikiska parlamentets ofruktbarhet”, skriver Springer, ”har framkallats just därigenom att varje reform skapar motsättningar inom de nationella partierna, vilka skulle kunna luckra upp deras fogar. Därför undviker de ledande personerna direkt varje initiativ. I Österrike är ett framåtskridande överhuvud taget tänkbart endast om nationerna tillerkännes rättsliga positioner, som ej kan berövas dem och som befriar dem från nödvändigheten att i parlamentet underhålla en ständig nationell kamptrupp och gör det möjligt för dem att ägna sig åt ekonomiska och sociala uppgifter.”*

Detsamma säger Bauer:

”Nationell fred är vad staten i främsta rummet behöver. Staten kan inte tolerera att lagstiftningen avbrytes med anledning av den dummaste språkfråga, av varje gräl mellan upprörda människor vid den språkliga gränsen, eller av varje ny skola.”**

Allt detta är lätt att förstå. Men lika lätt är det att förstå att den nationella frågan i Ryssland står på ett helt annat plan. Det är inte den nationella frågan utan agrarfrågan, som avgör framåtskridandets öde i Ryssland; den nationella frågan är en underordnad fråga.

Således har vi en annan frågeställning, olika perspektiv och kampmetoder, olika aktuella uppgifter. Är det då inte klart att det under sådana omständigheter endast är kammarlärd, vilka ”löser” den nationella frågan utan hänsyn till tid och rum, som kan exempel av Österrike och syssla med att låna program?

Än en gång: de konkreta historiska betingelserna som utgångspunkt, en dialektisk frågeställ-

⁹ ”Vi har, gud ske lov, inget parlament” – ett yttrande av den tsaristiske finansministern (senare premiärministern) V. Kokovtsev i Riksduman den 24 april 1908.

* R. Springer: *Das nationale Problem* etc., s. 29.

** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 384.

ning som den enda riktiga frågeställningen – det är nyckeln till den nationella frågans lösning.

IV. Den kulturnationella autonomin

Vi talade tidigare om den formella sidan av det österrikiska nationella programmet, om de metodologiska grunder, som hindrar de ryska marxisterna från att helt enkelt ta exempel av den österrikiska socialdemokratin och att göra dess program till sitt eget.

Låt oss nu tala om det väsentliga i programmet självt.

Vad är således de österrikiska socialdemokraternas nationella program?

Det uttryckes i två ord: kulturnationell autonomi. Det betyder för det första att autonomi inte tillerkännes exempelvis Böhmen eller Polen, vilka i huvudsak är bebodda av tjecker och polacker, utan tjeckerna och polackerna i allmänhet, oberoende av territorium, oavsett vilken del av Österrike de bebor.

Därför kallas ju också denna autonomi nationell och inte territoriell.

Det betyder för det andra att de över olika delar av Österrike spridda tjeckerna, polackerna, tyskarna o.s.v. individuellt, som enskilda personer betraktade, organiserar sig som enhetliga nationer och som sådana ingår i den österrikiska staten. Österrike kommer i sådant fall inte att utgöra ett förbund av autonoma områden utan ett förbund av autonoma nationaliteter, vilka konstitueras oberoende av territorium.

Det betyder för det tredje att de allnationella institutioner, vilka i detta syfte skall upprättas för polackerna, tjeckerna o.s.v. inte kommer att befatta sig med ”politiska” utan endast med ”kulturella” frågor. De specifikt politiska frågorna kommer att koncentreras i det allmänna österrikiska parlamentet (riksrådet).

Därför kallas denna autonomi dessutom kulturell, kulturnationell autonomi.

Här är texten till det program, som den österrikiska socialdemokratin antog på kongressen i Brünn år 1899.*

Sedan programmet påvisat att ”de nationella stridigheterna i Österrike lamslår varje politiskt framsteg”, att ”den slutgiltiga regleringen av nationalitetsfrågan... framför allt är en kulturell nödvändighet”, att den är ”möjlig endast i ett sant demokratiskt samhälle, grundat på allmän, lika och direkt rösträtt”, fortsätter det på följande sätt:

”Vården och utvecklingen av den nationella egenarten** hos alla folk i Österrike är möjlig endast på grundval av lika rätt och med undvikande av varje förtryck. Därför måste i främsta rummet all byråkratiskt-statlig centralism och likaså kronländernas feodala privilegier upphävas.

Under dessa förutsättningar, men också endast under dessa, kommer det att bli möjligt att i Österrike ersätta det nationella splitet med nationell ordning, och det under erkännande av följande ledande grundsatser:

1. Österrike ombildas till en demokratisk stat, som utgör ett förbund av nationaliteter

* För detta program röstade också det sydslaviska socialdemokratiska partiets representanter. Se *Verhandlungen des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn vom 24. bis 29. September 1899*, Wien 1899, S. XIV u. 104.

** I den ryska översättningen av M. Panin (se Bauers bok i Panins översättning) heter det i stället för ”nationell egenart” ”nationell individualitet”. Panin har översatt detta ställe oriktigt: i den tyska texten finns inte ordet ”individualitet” utan där talas om ”nationalen Eigenart”, d.v.s. om särdrag, vilket långt ifrån är detsamma.

2. I stället för de historiska kronländerna bildas nationellt avgränsade självstyrande korporationer, vilkas lagstiftning och förvaltning ombesörjes av nationalkamrar, valda på grundval av allmän, lika och direkt rösträtt.
3. Samtliga självstyrelseområden tillhörande en och samma nation bildar tillsammans ett nationellt enhetligt förbund, som fullständigt autonomt ombesörjer sina nationella angelägenheter.
4. De nationella minoriteternas rätt tryggas genom en särskild, av riksparlamentet antagen lag.”

Programmet slutar med en appell till solidaritet mellan alla Österrikes nationer.*

Man märker lätt att i detta program fortfarande några spår av ”territorialismen” blivit kvar, men i stort sett är det en formulering av den nationella autonomi. Det är inte för ro skull Springer, den första agitatorn för kulturnationell autonomi, hälsar programmet med entusiasm.** Också Bauer är för detta program, som han kallar en ”teoretisk seger”*** för den nationella autonomi; endast punkt 4 föreslår han för större klarhets skull att ersätta med en bestämdare formulering, vilken skulle tala om nödvändigheten att ”konstituera de nationella minoriteterna inom varje självstyrelseområde såsom offentliga rättsliga korporationer” för att leda skol- och andra kulturella angelägenheter.****

Sådant är den österrikiska socialdemokratins nationella program.

Låt oss granska dess vetenskapliga grundsatser.

Vi skall se hur den österrikiska socialdemokratin motiverar den kulturnationella autonomi, som den förordar.

Vi hänvänder oss till den nationella autonomins teoretiker, Springer och Bauer.

Utgångspunkten för den nationella autonomi bildar uppfattningen om nationen som ett förbund av personer, oberoende av ett bestämt territorium.

”Nationaliteten”, säger Springer, ”står inte i något väsentligt förhållande till territoriet”; den är ”ett autonomt personförbund.”*****

Också Bauer talar om nationen som en ”persongemenskap”, vilken inte ”tillförsäkrats uteslutande herravälde i ett bestämt område.”*****

De personer, som bildar en nation, lever emellertid inte alltid tillsammans i en kompakt massa — de uppdelas ofta i grupper och är i denna form inströdda i främmande nationers organisationer. Det är kapitalismen, som driver dem ut på arbetsförtjänst till olika områden och städer.

Men dessa grupper, som ingår i främmande nationella områden och där utgör minoriteter, utsättes för förföljelse från de lokala nationella majoriteternas sida ifråga om språk, skola o.s.v. Härav framkallas nationella konflikter. Härav den territoriella autonomins ”olämplighet”. Den enda utvägen ur detta läge är, enligt Springers och Bauers mening, att organisera de i olika delar av staten in-strödda minoriteterna av den givna nationen till ett allmänt, alla klasser omfattande nationellt förbund. Endast ett sådant förbund vore enligt deras mening i stånd att försvara de nationella minoriteternas kulturella intressen, endast det vore i stånd att göra slut på det nationella splitet.

* *Verhandlungen des Gesamtparteitages* zu Brünn, 1899.

** R. Springer: *Das nationale Problem* etc. s. 246-247.

*** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 527.

**** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 533.

***** R. Springer: *Das nationale Problem* etc., s. 15.

***** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 274.

”Härav framgår nödvändigheten”, säger Springer, ”att konstituera nationaliteterna och utrusta dem med rättigheter och med ansvar”... ”Ja, en lag är lätt utfärdad, men kommer den att verka som lag?” ... ”Om man vill skapa en lag för nationerna, så måste man först skapa nationerna själva”... ”Utan att konstituera nationaliteterna är det omöjligt att skapa en nationell rätt och att göra slut på stridigheterna.” ***

I samma anda uttalar sig Bauer, då han såsom ett ”krav av arbetarklassen” uppställer ”konstituering av minoriteterna såsom offentliga rättsliga korporationer på personlighetsprincipens grund.” ****

Hur skall då nationerna organiseras? Hur skall det bestämmas, till vilken nation den ena eller andra individen hör?

”Nationaliteten”, säger Springer, ”måste fastställas genom matriklar. En var som är bosatt inom en krets är skyldig att deklarerat, till vilken nation inom denna krets han hör.” *****

”Personalitetsprincipen”, säger Bauer, ”förutsätter att befolkningen uppdelas enligt nationalitet... På grund av fri nationalitetsdeklaration av de myndiga medborgarna skall nationalitetsregister upprättas.” †

Vidare.

”Alla tyskar i de nationellt enhetliga kretsarna», säger Bauer, »och vidare alla i det nationella registret införda tyskar i dubbelkretsarna bildar den tyska nationen och väljer *nationalrådet*.” ††

Detsamma gäller för tjeckerna, polackerna o.s.v.

”*Nationalrådet* är”, säger Springer, ”nationens kulturparlament, som har till uppgift att fastställa grundsatzerna och att bevilja medel för samt omhänderha hela omsorgen om det nationella undervisningsväsendet, den nationella litteraturen, konsten och vetenskapen, inrättande av akademier, muséer, gallerier, teatrar” o.s.v. †††

Sådan är organisationen av nationen och dess centrala institutioner.

Enligt Bauer strävar det österrikiska socialdemokratiska partiet att genom upprättande av sådana, alla klasser omfattande institutioner ”göra den nationella kulturen... till hela folkets tillhörighet och på detta enda möjliga sätt *sammansluta alla nationens medlemmar till en nationell kulturgemenskap*”. †††† (Kurs. av oss, J. St.)

Man kunde tro att allt detta endast rör Österrike. men Bauer är inte ense med detta. Han påstår kategoriskt att nationell autonomi är obligatorisk även för andra stater, vilka liksom Österrike består av flera nationaliteter.

”I den mångnationella staten”, säger Bauer, ”uppställer arbetarklassen tillhörande alla nationer kravet på nationell autonomi gentemot de besittande klassernas nationella maktpolitik.” †††††

Sedan han omärkligt bytt ut nationernas självbestämmande mot nationell autonomi, fortsätter

* R. Springer: *Das nationale Problem* etc. s. 61.

** Samma arbete, s. 72.

*** Samma arbete, s. 73.

**** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 530.

***** R. Springer: *Das nationale Problem* etc., s. 192.

† O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 354.

†† Samma arbete, s. 319.

††† R. Springer: *Das nationale Problem* etc., s. 200.

†††† O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 531.

††††† O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 323.

han:

”Så blir den nationella autonomin, nationernas självbestämmande, med nödvändighet författningsprogrammet för arbetarklassen av alla nationer i den mångnationella staten.” *

Han går emellertid ännu längre. Han tror fast på att de alla klasser omfattande ”nationella förbund”, som han och Springer ”konstituerat”, kommer att tjäna som ett slags prototyp för det framtida socialistiska samhället. Ty han vet att ”den socialistiska samhällsordningen... kommer att dela upp mänskligheten i nationellt avgränsade samhällen”, ** att det under socialismen kommer att äga rum en ”gruppering av mänskligheten i autonoma nationella samhällen”, *** att ”det socialistiska samhället således utan tvivel kommer att erbjuda en brokig bild av nationella personförbund och territoriella korporationer”, **** att följaktligen den ”socialistiska nationalitetsprincipen är den högsta syntesen av nationalitetsprincipen och den nationella autonomin”. *****

Detta torde vara nog...

Sådan är motiveringen för den kulturnationella autonomin i Bauers och Springers verk.

Vad som här framför allt faller en i ögonen är det absolut obegripliga utbytet av nationernas självbestämmanderätt mot nationell autonomi, vilket på intet sätt kan rättfärdigas. Antingen – eller: antingen har Bauer inte förstått självbestämningen eller har han förstått den men av någon anledning avsiktligt trängt ihop dess mening. Ty det är otvivelaktigt att a) den kulturnationella autonomin förutsätter den mångnationella statens integritet, medan självbestämningen går utanför ramen för en sådan integritet; b) självbestämmanderätten tillerkänner nationen suveräna rättigheter, den nationella autonomin däremot endast ”kulturella” rättigheter. Detta för det första.

För det andra är i framtiden en sådan kombination av inre och yttre konjunkturen fullt möjlig, vid vilken den ena eller andra nationaliteten kommer att besluta sig för att utträda ur den mångnationella staten, exempelvis Österrike – de rutenska socialdemokraterna förklarade ju på partikongressen i Brünn, att de vore beredda att förena ”bägge delarna” av sitt folk till ett helt. ***** Hur skall det då bli med den nationella autonomin, som är ”nödvändig för arbetarklassen av alla nationer”? Vad är det för en ”lösning” av frågan, som mekaniskt klämmer in nationerna i den statliga integritetens Prokrustesbädd?

Vidare. Den nationella autonomin står i motsättning till nationernas hela utvecklingsgång. Den ger parollen om att organisera nationer, men kan man på ett konstlat sätt sammansvetsa dem, om livet, om den ekonomiska utvecklingen lösrycker ifrån dem hela grupper och sprider dessa över olika områden? Det råder intet tvivel om att nationerna sammansluter sig under kapitalismens första stadier. Men lika otvivelaktigt är det att under kapitalismens högre stadier en process inträder, under vilken nationerna skingras, en process under vilken en hel rad grupper lösgör sig från nationen, vilka söker sig arbetsförtjänst och sedan helt och hållet flyttar över till andra områden av staten; härvid förlorar utvandrarerna de gamla förbindelserna, knyter nya på den nya hemorten, tillägnar sig generation efter generation nya seder och bruk, ja måhända också ett nytt språk...

* Samma arbete, s. 319.

** Samma arbete, s. 533.

*** Samma arbete.

**** Samma arbete, s. 521.

***** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 520.

***** *Verhandlungen des Gesamtparteitages zu Brünn*. 1899.

Man frågar sig: är det möjligt att i ett enhetligt nationellt förbund sammansluta sådana grupper, som blivit så främmande för varandra? Var finns de magiska ringar, med vilka man skulle kunna förena sådant som inte kan förenas? Är det tänkbart att ”i en nation samman-sluta” exempelvis de baltiska och de transkaukasiska tyskarna? Men om allt detta är otänkbart och omöjligt, vari skiljer sig i så fall den nationella autonomi från de gamla nationalisternas utopi, vilka strävade att vrida historiens hjul tillbaka?

Men en nations sammanhållning och enhet faller inte sönder enbart genom bosättning på olika ställen. Den faller också sönder inifrån till följd av klasskampens skärpning. Under kapitalismens första stadier kan man ännu tala om proletariats och bourgeois ”kulturgemenskap”. Men med storindustrins utveckling och klasskampens skärpning börjar ”gemenskapen” att smälta bort. Man kan inte på allvar tala om en nations ”kulturgemenskap”, då företagen och arbetarna, som tillhör en och samma nation, upphör att förstå varandra. Vilken ”ödesgemenskap” kan det bli fråga om, då bourgeoisin törstar efter krig, medan proletariatet förklarar ”krig mot kriget”? Kan man av sådana motsägande element organisera ett enhetligt, alla klasser omfattande nationellt förbund? Kan man efter detta tala om att ”sammansluta alla nationens medlemmar i en nationell kulturgemenskap”?* Är det inte klart av detta att den nationella autonomi står i motsättning till klasskampen hela förlopp?

Men låt oss för ett ögonblick medge att parollen: ”organisera en nation”, är möjlig att förverkliga. Man kan förstå de borgerligt nationalistiska parlamentarikerna, som bemödar sig att ”organisera” en nation för att skaffa sig mera röster. Men sedan när har socialdemokraterna börjat syssla med att ”organisera” nationer, att ”konstituera” nationer, att ”skapa” nationer?

Vad är det för socialdemokrater, som under en epok av den mest skärpta klasskamp organisera nationella förbund, omfattande alla klasser? Hittills har den österrikiska socialdemokratin – såväl som varje annan – haft en uppgift: att organisera proletariatet. Men denna uppgift är tydligen ”föråldrad”. Nu ställer Springer och Bauer en ”ny”, intressantare uppgift: att ”skapa”, att ”organisera” en nation.

För övrigt – logiken förpliktar: den som accepterat den nationella autonomi, måste också acceptera denna ”nya” uppgift, men att acceptera denna betyder att överge klasspositionen, att slå in på nationalismens väg.

Springers och Bauers kulturnationella autonomi är en raffinerad variant av nationalismen.

Och det är ingalunda någon tillfällighet att de österrikiska socialdemokraternas nationella program talar om plikten att sörja för ”*vård och utveckling* av folkens nationella egenart”. Tänk bara: att ”vårda” en sådan ”nationell egenart” som de transkaukasiska tatarernas självgisslan under Sjachsej-Vachsej-festen! Att ”utveckla” en sådan ”nationell egenart” som grusiernas blodshämnd!...

En sådan punkt hör hemma i ett utpräglat borgerligt-nationalistiskt program, och om vi finner det i de österrikiska socialdemokraternas program, så är det därför att den nationella autonomi tolererar dylika punkter, att den inte står i motsättning till dem.

Men om den nationella autonomi är oduglig för nutiden, så är den ännu mindre lämplig för framtiden, för det socialistiska samhället.

Bauers profetia om ”mänsklighetens uppdelning i nationellt avgränsade samhällen”,**

* O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 531.

** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 533.

vederlägges genom den nutida mänsklighetens hela utvecklingsgång. De nationella skrankorna befästes inte utan förstöres och faller sönder. Marx skrev redan på 40-talet: ”Den nationella avskildheten och motsättningarna mellan folken försvinner mer och mer”... ”Proletariatets herravälde kommer att ytterligare påskynda deras försvinnande.”¹⁰

Mänsklighetens fortsatta utveckling med dess gigantiska tillväxt av den kapitalistiska produktionen, med dess sammanblandning av nationaliteterna och människornas sammanlutning inom allt större områden bekräftar avgjort Marx' tanke.

Bauers önskan att framställa det socialistiska samhället som en ”brokig bild av nationella personförbund och territoriella korporationer” är ett skyggt försök att ersätta den marxiska konceptionen av socialismen med en reformerad bakuninsk konception av densamma. Socialismens historia visar att alla sådana försök i sig gömmer element till ett oundvikligt sammanbrott.

Vi talar nu inte om något slags ”socialistisk nationalitetsprincip”, som prisas av Bauer och som enligt vår mening ersätter den socialistiska *klasskamps*principen med den borgerliga *nationalitetsprincipen*. Om den nationella autonomin utgår från en så tvivelaktig princip, så måste det erkännas att den endast kan bringa arbetarrörelsen skada.

Det är sant att denna nationalism inte är så lätt genomskådad, ty den är skickligt maskerad med socialistiska fraser, men så mycket skadligare är den för proletariatet. Med en ohöjld nationalism kan man alltid komma tillrätta: det är inte svårt att genomskåda den. Betydligt svårare är det att bekämpa en nationalism, som är maskerad och oigenkännlig i sin mask. Bakom socialismens skyddande sköld är den mindre sårbar och mera seglivad. Inplantad bland arbetarna, förgiftar den atmosfären och sprider skadliga idéer om ömsesidigt misstroende och isolering mellan arbetarna av olika nationaliteter.

Men härmed är inte allt det skadliga i den nationella autonomin uttömt. Den bereder mark inte bara för nationernas isolering utan också för den enhetliga arbetarrörelsens splittring. Idén om den nationella autonomin skapar psykologiska förutsättningar för det enhetliga arbetarpartiets uppdelning i enskilda partier, uppbyggda enligt nationell linje. Liksom partiet splittrar sig även fackföreningarna, och en fullständig isolering inträder. Så rives den enhetliga klassrörelsen upp i enskilda nationella bäckar.

Österrike, den ”nationella autonomins” hemland, ger de sorgligaste exempel på en sådan företeelse. Österrikes socialdemokratiska parti, som en gång var enhetligt, började falla sönder i enskilda partier redan efter 1897 (Wimberg-partikongressen¹¹). Efter partikongressen i Brünn (1899), på vilken den nationella autonomin antogs, blev splittringen allt starkare. Slutligen har det gått så långt att det i stället för ett enhetligt parti numera finnes sex nationella partier, av vilka det tjeckiska socialdemokratiska partiet inte ens vill ha någonting att göra med den tyska socialdemokratin.

Med partierna är emellertid fackföreningarna förbundna. I Österrike är det samma socialdemokratiska arbetare, som utför det huvudsakliga arbetet i partierna såväl som i fackföreningarna. Det kunde därför befaras att separatismen i partiet skulle leda till separatism i fackföreningarna, att också fackföreningarna skulle splittras. Så har det också gått: även fackföreningarna har delats upp enligt nationaliteter. Nu går det inte sällan så långt att de tjeckiska arbetarna t.o.m. bryter en strejk som de tyska arbetarna förklarar, eller vid

¹⁰ Se andra kapitlet i Kommunistiska Partiets Manifest av K. Marx och Fr. Engels.

¹¹ Wienkongressen (eller Wimbergkongressen efter namnet på det hotell i Wien, där den hölls) var Österrikes socialdemokratiska partis kongress den 6-12 juni 1897.

kommunala val går tillsammans med den tjeckiska bourgeoisin mot de tyska arbetarna.

Härav kan man se att den kulturnationella autonomin inte löser den nationella frågan. Inte nog därmed: den skärper och förvirrar densamma genom att den skapar en gynnsam jordmån för upprivande av arbetarrörelsens enhet, för arbetarnas isolering enligt nationaliteter, för ökad friktion mellan dem.

Sådan är den skörd som den nationella autonomin ger.

V. Bund, dess nationalism och dess separatism

Vi talade tidigare om att Bauer, som erkänner att den nationella autonomin är nödvändig för tjeckerna, polackerna o.s.v., inte desto mindre uttalar sig emot en sådan autonomi för judarna. På frågan: ”Måste arbetarklassen kräva autonomi för det judiska folket?” svarar Bauer: ”Den nationella autonomin kan inte vara ett krav för de judiska arbetarna”^{*} Orsaken härtill är enligt Bauer den att ”det kapitalistiska samhället överhuvud taget inte låter dem (judarna, J. St.) fortleva som nation.”^{**}

Kort sagt: den judiska nationen upphör att existera – det finns således ingen att kräva nationell autonomi för. Judarnas assimileras.

Denna uppfattning om judarnas öde som nation är inte ny. Den uttalades av Marx redan på 40-talet,^{***12} varvid han huvudsakligen syftade på de tyska judarna. Kautsky upprepade den år 1903^{****} med hänsyn till de ryska judarna. Nu upprepas den av Bauer med sikte på de österrikiska judarna, bara med den skillnaden att denne inte förnekar den judiska nationens nutida utan dess framtida existens.

Det omöjliga i att judarna bibehålles som nation förklarar Bauer med att ”judarna inte har något slutet bosättningsområde”.^{*****} Denna förklaring är visserligen i grunden riktig, men den ger inte uttryck åt hela sanningen. Saken är framför allt den att judarna inte uppvisar några breda och stabila skikt, som är bundna vid torvan och som på ett naturligt sätt skulle hålla ihop nationen och inte bara tjäna som en stomme utan också som en ”nationell” marknad. Av de 5-6 miljonerna ryska judar är det endast 3-4 procent, som på ett eller annat sätt är förbundna med jordbruket. De övriga 96 procenten är sysselsatta inom handel, industri, olika institutioner i städerna och lever i allmänhet i städerna, vartill kommer att de är spridda över hela Ryssland och inte utgör majoriteten i något enda guvernement.

Inströdda som nationella minoriteter i främmande nationella områden, betjänar judarna sålunda i huvudsak ”främmande” nationer både som industriidkare och handlande och likaså som utövare av fria yrken, och härvid anpassar de sig på ett naturligt sätt till de ”främmande nationerna” ifråga om språk o.s.v. I samband med den växande sammanblandningen av nationaliteterna, som är utmärkande för kapitalismens utvecklade former, leder allt detta till att judarna assimileras. Avskaffandet av ”bosättningszonen” kan endast påskynda assimileringen.

* O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc, s. 379.

** Samma arbete, s. 373.

*** K. Marx: *Zur Judenfrage*. Marx-Engels, Gesamtausgabe, 1 Abt., Bd. I, S. 576 ff. (s. 55)

¹² Här syftas på K. Marx' artikel ”Zur Judenfrage” (Till judefrågan), som publicerades 1844 i *Deutsch-Französische Jahrbücher*.

**** K. Kautsky: *Das Massaker von Kischinew und die Judenfrage*, *Neue Zeit*, årg. XXI, del 2, Stuttgart 1903, s. 303.

***** O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage* etc., s. 373.

Till följd härav antar frågan om nationell autonomi för de ryska judarna en något kuriös karaktär: man föreslår autonomi för en nation, vars framtid förnekas och vars existens först måste bevisas!

Inte desto mindre har Bund ställt sig på denna kuriösa och vacklande ståndpunkt, då det på sin sjätte kongress (1905) antog ett ”nationellt program”, som gick i den nationella autonomins anda.

Det var två omständigheter, som drev Bund till detta steg.

Den första omständigheten är det faktum att Bund existerar som en organisation av judiska, och endast judiska socialdemokratiska arbetare. Redan före 1897 ställde sig de socialdemokratiska grupper, som verkade bland de judiska arbetarna, det målet att skapa en ”speciell judisk arbetarorganisation”.^{*} År 1897 skapade de en sådan organisation, då de sammanslöt sig i Bund. Detta skedde redan vid den tid, då socialdemokratin i Ryssland faktiskt ännu inte existerade som ett helt. Sedan dess växte och utvidgade sig Bund oupphörligt och avtecknade sig allt markantare mot bakgrunden av den ryska socialdemokratins gråa vardag... Men så kom 1900-talets första år. En *massomfattande* arbetarrörelse börjar. Den polska socialdemokratin växer och drar de judiska arbetarna in i masskampen. Rysslands socialdemokrati växer och drar till sig de ”bundistiska” arbetarna. Bunds nationella ram, som saknar en territoriell basis, blir för trång. Bund ställes inför frågan: antingen uppgå i den allmänna internationella strömmen eller hävda sin självständiga existens som en exterritoriell rörelse. Bund väljer den senare kursen.

Så uppstår ”teorin” att Bund är den ”enda representanten för det judiska proletariatet”.

Det blev emellertid omöjligt att på något ”enkelt” sätt rättfärdiga denna besynnerliga ”teori”. Det behövdes något slags ”principiellt” underlag, ett ”principiellt” rättfärdigande. Ett sådant underlag erbjöd just den kulturnationella autonomin. Bund grep också fatt i densamma och lånade den från den österrikiska socialdemokratin. Om österrikarna inte hade haft ett sådant program, skulle Bund ha uppfunnit det för att ”principiellt” rättfärdiga sin självständiga existens.

Så antog Bund – efter ett blygt försök år 1901 (fjärde kongressen) – år 1905 (sjätte kongressen) slutgiltigt det ”nationella programmet”.

Den andra omständigheten är judarnas särställning som enskilda nationella minoriteter inom kompakta främmande majoriteter i slutna bosättningsområden.

Vi har redan talat om att denna ställning undergräver judarnas existens som nation och driver dem in på vägen till assimilering. Men det är en objektiv process. Subjektivt, i judarnas hjärnor, framkallar den en reaktion och reser frågan om garanti för den nationella minoritetens rättigheter, om garanti mot assimilering.

När Bund förkunnade den judiska ”nationalitetens” livsduglighet, kunde det inte undgå att ställa sig på ståndpunkten att kräva ”garanti”. Och när det en gång intagit en sådan position, måste det acceptera den nationella autonomin. Ty om Bund kunde klamra sig fast vid något slags autonomi, så var det endast vid den nationella, d.v.s. vid den *kulturnationella*: en territoriell-politisk autonomi för judarna kunde det inte bli fråga om, då judarna inte har något bestämt slutet bosättningsområde.

Det är betecknande att Bund ända från första början betonade den nationella autonomins

^{*} *Den nationella rörelsens former*, under redaktion av Kastelanskij, s. 772 (ryska).

karaktär som garanti för de nationella minoriteternas rättigheter, som garanti för nationernas ”fria utveckling”. Det är ingen tillfällighet att Goldblatt, Bunds representant på Rysslands socialdemokratiska partis andra kongress, formulerade den nationella autonomi som ”institutioner, vilka *garanterar* dem (nationerna, J. St.) full frihet till kulturell utveckling”...^{*} Ett liknande förslag ställde Bunds meningsfränder i den fjärde socialdemokratiska dumafraktionen...

Så hamnade Bund på den kuriösa positionen att kräva nationell autonomi för judarna.

Vi undersökte tidigare den nationella autonomi i allmänhet. Undersökningen visade att den nationella autonomi leder till nationalism. Längre fram skall vi få se att det är just där Bund hamnat. Men Bund betraktar den nationella autonomi även från en speciell sida, från synpunkten av garanti för de nationella minoriteternas rättigheter. Låt oss undersöka frågan också från denna speciella sida. Det är så mycket nödvändigare som frågan om de nationella minoriteterna – och inte bara de judiska – har en allvarligare betydelse för socialdemokratien.

Således – ”*institutioner, som garanterar*” nationerna ”full frihet till kulturell utveckling” (kurs. av oss, J. St.).

Vad är det för ”institutioner, som garanterar” o.s.v.?

Det är framför allt Springers och Bauers ”nationalråd”, ett slags lantdag för kulturella angelägenheter.

Men kan dessa institutioner garantera nationen ”full frihet till kulturell utveckling”? Kan några slags lantdagar för kulturella angelägenheter garantera nationerna mot nationalistiska repressalier?

Bund anser att de kan.

Historien vittnar emellertid om motsatsen.

I det ryska Polen existerade en tid en lantdag, en politisk lantdag, som givetvis bemödade sig att garantera frihet för polackernas ”kulturella utveckling”, men den hade ingen framgång i sin strävan utan föll tvärtom själv i den ojämna kampen mot de allmänna politiska förhållandena i Ryssland.

I Finland finns det sedan länge en lantdag, som också strävar att skydda den finska nationaliteten mot ”anslag”, men huruvida den kan uträtta så mycket i denna riktning – det är ju uppenbart för alla.

Det finns naturligtvis olika slags lantdagar, och med den demokratiskt organiserade lantdagen i Finland är det inte så lätt att komma tillrätta som med den aristokratiska polska. Men det *avgörande* är i alla fall inte lantdagen själv utan de allmänna förhållandena i Ryssland. Om det i dag skulle råda samma råa asiatiska sociala och politiska förhållanden i Ryssland som tidigare, vid tiden för den polska lantdagens upplösning – så skulle det gå mycket värre för den finska lantdagen. För övrigt befinner sig politiken av ”anslag” mot Finland i tilltagande, och det kan inte påstås att den lidit nederlag...

Om det står så till med de gamla, historiskt uppkomna institutionerna, med de politiska lantdagarna, så kan unga lantdagar, unga institutioner – och till på köpet så svaga som ”kulturella” lantdagar – så mycket mindre garantera nationerna en fri utveckling.

^{*} Protokoll från andra partikongressen, s. 176 (ryska).

Det är tydligen inte ”institutionerna” det hela beror av utan de allmänna förhållandena i landet. Om landet inte är demokratiserat, så finns det inte heller garantier för ”full frihet till kulturell utveckling” för nationaliteterna. Man kan med säkerhet säga att ju mer demokratiskt ett land är, desto mindre ”anslag” mot ”nationaliteternas frihet” förekommer det där och desto större garantier mot ”anslag” föreligger det.

Ryssland är ett halvasiatiskt land och därför antar ”anslags”-politiken här inte sällan de allra råaste former – pogromer. Det behöver inte sägas att i Ryssland ”garantierna” reducerats till yttersta minimum.

Tyskland – det är redan Europa med större eller mindre politisk frihet. Det är inte att undra på att ”anslags”-politiken där aldrig antar formen av pogromer.

I Frankrike finnes naturligtvis ännu större ”garantier”, då Frankrike är mera demokratiskt än Tyskland.

Vi talar nu inte om Schweiz, där nationaliteterna – likgiltigt om de är minoriteter eller majoriteter – tack vare landets högt utvecklade, om än borgerliga demokrati för ett fritt liv.

Bund befinner sig således på villovägar, då det påstår att ”institutioner” i och för sig kan garantera nationaliteterna om en full kulturell utveckling.

Man skulle kunna invända att Bund själv betraktar Rysslands demokratisering som en *förutsättning* för ”skapandet av institutioner” och garantier för friheten. Men så är det inte. Av Referat om Bunds åttonde konferens¹³ framgår att Bund vill få till stånd ”institutioner” på basis av den nuvarande förhållandena i Ryssland genom att ”reformera” den *judiska församlingen*.

”Församlingen”, yttrade på konferensen en av Bunds ledare, ”kan bli kärnan i den framtida kultur-nationella autonomi. Den kulturnationella autonomi är en form för nationens självbetjäning, en form för tillfredsställelse av de nationella behoven. Under församlingens form döljes samma innehåll. Det är länkar i en och samma kedja, etapper i en och samma evolution.”*

Med utgångspunkt från detta beslöt konferensen att man skulle kämpa ”för att reformera den judiska församlingen och för att på lagstiftningens väg förvandla den till en demokratiskt organiserad världslig organisation”.** (Kurs. av oss. J. St.)

Det är klart att Bund inte betraktar Rysslands demokratisering som förutsättning och garanti, utan judarnas framtida ”världsliga institution”, som erhållits genom ”den judiska församlingens reformering”, så att säga ”på lagstiftningens väg”, genom duman.

Vi har emellertid redan sett att ”institutioner” i och för sig, utan att det existerar demokratiska förhållanden i hela staten, inte kan tjäna som ”garantier”.

Men hur skall det då bli under den framtida demokratiska världsordningen? Kommer man inte också under demokratin att behöva speciella ”kulturella institutioner, som garanterar” o.s.v.? Hur står det till i detta hänseende exempelvis i det demokratiska Schweiz? Finns det där speciella kulturella institutioner i stil med Springers ”nationalråd”? Sådana finns inte där. Men blir då inte exempelvis italienarnas intressen lidande av detta, då de ju utgör en minoritet där? Det hör man ingenting av. Det är också klart: demokratin i Schweiz gör att alla slags speciellt kulturella ”institutioner”, som skulle ”garantera” o.s.v. blir överflödiga.

¹³ Bunds sjunde kongress ägde rum i Lwow i slutet av augusti och i början av september 1906.

* Referat om Bunds åttonde konferens, 1911, s. 62 (ryska).

** Samma arbete, s. 83-84.

Vanmäktiga för närvarande och överflödiga i framtiden – så ser alltså den kulturella nationella autonomins institutioner, så ser den nationella autonomin ut.

Men den blir ännu skadligare, om man försöker tvinga den på en ”nation”, vars existens och framtid är underkastad tvivel. I sådana fall ser sig den nationella autonomins anhängare tvungna att bevara och konservera alla ”nationens” särigheter, inte bara de nyttiga utan även de skadliga – bara för att ”rädda nationen” från assimilering, bara för att ”skydda” den.

På denna farliga väg måste Bund oundvikligen slå in. Och det har det faktiskt också gjort. Vi syftar här på de bekanta besluten av Bunds senaste konferenser om ”sabbaten”, om ”jiddisch” o.s.v.

Socialdemokratin kämpar för *alla nationers* rätt till modersmålet, men Bund nöjer sig inte med detta utan kräver att man ”särskilt eftertryckligt” skall hävda ”det *judiska* språkets rättigheter”^{*} (kurs. av oss, J. St.), varvid Bund själv vid valen till fjärde duman ger ”företräde åt den av dem (d.v.s. elektorerna), som förpliktar sig att försvara det judiska språkets rättigheter”.^{**}

Inte *allmän* rätt till modersmålet utan *särskild* rätt till det judiska språket, till jiddisch! Må arbetarna från enskilda nationaliteter *framför allt* kämpa för sitt eget språk: judarna för det judiska, grusierna för det grusiska o.s.v. Kampen för alla nationers allmänna rätt är en bisak. Ni behöver inte ovillkorligen erkänna alla förtryckta nationaliteters rätt till sitt modersmål; men om ni erkänner rätten till jiddisch, så skall ni veta: Bund kommer att rösta på er, Bund kommer att ”ge er företräde”.

Vari skiljer sig då Bund från de borgerliga nationalisterna?

Socialdemokratin kämpar för att införa en obligatorisk vilodag i veckan, men Bund är inte nöjd med detta utan kräver att ”det judiska proletariet på lagstiftningsväg skall tryggas rätt att fira sabbaten med upphävande av tvånget att fira också en annan dag”.^{***}

Man måste anta att Bund kommer att gå ”ett steg vidare” och kräva rätt att fira alla gammaljudiska högtidsdagar. Men om de judiska arbetarna till olycka för Bund skakat av sig fördomarna och inte önskar dessa högtidsdagar, så kommer Bund genom sin agitation för ”rätt till sabbaten” att erinra dem om sabbaten och att hos dem så att säga kultivera ”sabbatsandan”...

Därför förstår man mycket väl de ”flammande talen” av dem som uppträdde på Bunds åttonde konferens och krävde inrättande av ”judiska sjukhus”, ett krav som motiverades med att ”den sjuke känner sig bättre bland sina egna”, att ”den judiske arbetaren kommer att känna sig illa till mods bland polska arbetare”, att ”han kommer att känna sig väl till mods bland judiska handlande”.^{****}

Att bibehålla allt judiskt, alla judarnas nationella särigheter, t.o.m. dem som är uppenbart skadliga för proletariet, att avgränsa judarna från allt icke-judiskt, t.o.m. inrätta särskilda sjukhus för dem – så djupt har alltså Bund sjunkit!

Kamrat Plechanov hade tusen gånger rätt, när han sade att Bund ”anpassar socialismen till nationalismen”. Naturligtvis kan V. Kossovskij och bundister av hans slag skälla Plechanov

* Referat om Bunds åttonde konferens, s. 85.

** Referat om Bunds nionde konferens, 1912, s. 42 (ryska).

*** Referat om Bunds åttonde konferens, s. 83.

**** Referat om Bunds åttonde konferens, s. 68.

för ”demagog”^{*14} – papperet är tåligt – men den som känner Bunds verksamhet har inte svårt att förstå att dessa tappra män helt enkelt är rädda för att säga sanningen om sig själva och gömmer sig bakom kraftuttryck sådana som ”demagog”...

Men då Bund stannar på denna position i den nationella frågan, så måste det givetvis också i den organisatoriska frågan beträda vägen till de judiska arbetarnas isolering, till nationella kurior inom socialdemokratin. Sådan är nu en gång den nationella autonomins logik!

Och i verkligheten går Bund över från teorin om den ”enda representationen” till teorin om ”nationell avgränsning” mellan arbetarna. Bund kräver av Rysslands socialdemokrati att den ”i sin organisatoriska struktur skall genomföra en avgränsning enligt nationalitet”.^{**15} Från ”avgränsningen” tar Bund ett ”steg vidare” och kommer till teorin om ”isolering”. Det var inte för ro skull som det på Bunds åttonde konferens talades om att ”den nationella existensen ligger i isolering”.^{***}

Den organisatoriska federalismen gömmer i sig element av upplösning och separatism. Bund är på väg till separatismen.

Och egentligen återstår ingen annan väg för Bund. Själva dess existens som en exterritoriell organisation driver det in på separatismens väg. Bund har inget bestämt slutet område, det verkar på ”främmande” områden, medan de socialdemokratiska partier, som det kommer i beröring med, det polska, det lettiska och Rysslands, är internationella territorialkollektiv. Det leder emellertid till att varje utvidgande av dessa kollektiv innebär en ”förlust” för Bund, en inskränkning av dess verksamhetsfält. Antingen – eller: antingen måste Rysslands hela socialdemokrati omgestaltas enligt den nationella federalismens principer – och då får Bund möjlighet att ”säkra” sig det judiska proletariatet, eller också förblir dessa kollektivs territoriell-internationella princip i kraft – och då får Bund möjlighet att ”säkra” sig det judiska proletariatet, eller också förblir dessa kollektivs territoriell-internationella princip i kraft – och då omgestaltas Bund enligt internationalismens grundsatser, såsom fallet är med den polska och den lettiska socialdemokratin.

Detta ger också förklaringen till att Bund ända från första början kräver ”omgestaltning av Rysslands socialdemokrati enligt federala principer”.^{****}

År 1906 gav Bund efter för det nedifrån kommande kravet på förening och valde en medelväg: det anslöt sig till Rysslands socialdemokrati. Men hur gjorde det detta? Medan den polska och den lettiska socialdemokratin anslöt sig i syfte att bedriva ett fredligt gemensamt arbete, gjorde Bund det i syfte att föra krig för federation. Bundisternas ledare Medem yttrade också vid detta tillfälle:

”Vi ansluter oss inte till socialdemokratin för en idylls skull utan för att föra kamp. Det existerar ingen idyll, och endast Manilovar kan hoppas på en sådan i den närmaste framtiden. Bund måste

* *Nasja Sarja*, 1912, nr. 9-10, s. 120 (ryska).

¹⁴ I artikeln ”Ännu en splittringskonferens”, publicerad i tidningen *Sa Partiju* (För Partiet) den 15 oktober 1912, uttalade G.V. Plechanov sin förkastelse över likvidatorernas ”augustikonferens” och betecknade bundisternas och de kaukasiska socialdemokraternas hållning som ett försök att anpassa socialismen till nationalismen. I ett brev till redaktionen för likvidatorernas tidskrift *Nasja Sarja* (Vår Morgonrodnad) polemiserade bundisten Kossovskij mot Plechanovs kritik.

** Meddelande om Bunds sjunde kongress, s. 7.

¹⁵ Bunds sjunde kongress ägde rum i Lwow i slutet av augusti och i början av september 1906.

*** Referat om Bunds åttonde konferens, s. 72.

**** Till frågan om den nationella autonomi och RSDAP:s omdaning enligt federativa principer, utg. av Bund 1902 (ryska).

inträda i partiet rustat från topp och till tå.”*

Det skulle vara oriktigt att i detta se en ond vilja från Medems sida. Det är inte fråga om en ond vilja, utan om den speciella inställning hos Bund, som gör att det inte kan undgå att kämpa mot Rysslands socialdemokrati, vilken är uppbyggd enligt internationalismens principer. Genom kampen mot Rysslands socialdemokrati kränkte Bund emellertid givetvis enhetens intressen. Det går slutligen så långt att Bund formellt bryter med Rysslands socialdemokrati, sedan det brutit mot partistadgarna och vid valen till fjärde duman gått samman med de polska nationalisterna mot de polska socialdemokraterna.

Bund har tydligen funnit att brytningen är det bästa sättet att säkra sig självständig verksamhet.

Så har ”principen” om den organisatoriska ”avgränsningen” lett till separatism, till fullständig brytning.

I en polemik med gamla Iskra¹⁶ skrev Bund en gång:

”Iskra vill försäkra oss att Bunds federativa förbindelser med Rysslands socialdemokrati måste försvaga bandet dem emellan. Vi kan inte vederlägga denna åsikt med en hänvisning till praktiken i

* *Nasje Slovo* nr. 3, Vilna 1906, s. 24.

¹⁶ Iskra var den första allryska, illegala marxistiska tidningen, grundad av Lenin 1900. Grundandet av detta de revolutionära marxisternas kamporgan utgjorde ”huvudlänken och huvuduppgiften i den kedja av länkar och uppgifter, som vid den tiden förelåg partiet” (Stalin).

Då det på grund av polisförhållandena var omöjligt att ge ut en revolutionär tidning i Ryssland, gjorde Lenin redan under förvisningen i Sibirien upp en ingående plan för dess utgivande utomlands. När Lenin i januari 1900 återvände från förvisningen, grep han sig omedelbart an med att realisera sin plan.

Första numret av Lenins *Iskra* utkom den 24 december 1900 i Leipzig, de därpå följande numren utgavs i München, från april 1902 utkom tidningen i London och från våren 1903 i Genève.

Iskras redaktion bestod av V.I. Lenin, G.V. Plechanov, J.O. Martov, P.B. Axelrod, A.I. Potresov och V.I. Sasulitj. Redaktionssekreterare var från och med våren 1901 N.K. Krupskaja. Lenin var Iskras faktiska huvudredaktör och ledare. Han publicerade i tidningen artiklar i alla väsentliga frågor rörande partiets uppbyggande och proletariatets klasskamp i Ryssland samt tog ställning till de viktigaste händelserna i det internationella livet.

I ett antal städer i Ryssland (Petersburg, Moskva o.a.) bildades grupper och kommittéer inom RSDAP, tillhörande den leninska iskrariktningen. I Transkaukasien förfäktades *Iskras* idéer av Brdsola (Kampen), den första illegala grusiska tidningen, utgiven av den leninska Iskragruppern inom Tiflis' socialdemokratiska organisation. Den som grundade och ledde de leninska Iskraorganisationerna i Transkaukasien, var J.V. Stalin jämte V.Z. Kezchoveli, A.G. Zulukidse och V.K. Kurnatovskij.

Iskraorganisationerna uppstod och verkade under direkt ledning av yrkesrevolutionärer (N.E. Bauman, J.V. Babusjkin, S.I. Gusev, M.I. Kalinin o.a.), vilka skolats av Lenin och Stalin.

På Lenins initiativ och under hans direkta medverkan utarbetade Iskras redaktion förslag till partiprogram (publicerat i nr. 21 av *Iskra*) och förberedde RSDAP:s andra kongress, som ägde rum i juli och augusti 1903.

Vid andra kongressens inkallande hade de flesta socialdemokratiska lokalorganisationer i Ryssland slutit upp kring *Iskra*, godkänt dess taktik, program och organisationsplan samt erkänt tidningen som sitt ledande organ. I en speciell resolution noterade kongressen *Iskras* utomordentliga insats i kampen för partiet samt godkände tidningen som RSDAP:s huvudorgan.

På andra kongressen tillsattes en redaktion, bestående av Lenin, Plechanov och Martov. Trots kongressens beslut vägrade Martov att inträda i redaktionen, och nr. 46-51 av *Iskra* redigerades av Lenin och Plechanov. Senare gick Plechanov över till mensjevikernas position och krävde att alla de gamla mensjevikiska redaktörerna, som kongressen avsatt, på nytt skulle tas med i *Iskras* redaktion. Detta kunde Lenin inte gå med på, och den 1 november 1903 utträdde han ur *Iskras* redaktion i syfte att stärka ställningen i partiets Centralkommitté och därifrån bekämpa de mensjevikiska opportunisterna. Nr. 52 redigerades sålunda av Plechanov ensam. Den 26 november 1903 upptog Plechanov på egen hand, tvärt emot kongressens beslut, *Iskras* tidigare mensjevikiska medarbetare i redaktionen. Från och med nr. 52 blev *Iskra* sålunda ett språkrör för mensjevikerna.

”Från denna tid talar man i partiet om den gamla *Iskra* som den leninska, bolsjevikiska *Iskra*, och om den nya *Iskra* som den mensjevikiska, opportunistiska *Iskra*” (SUKP(b):s historia, s. 60).

Ryssland av den enkla orsaken att Rysslands socialdemokrati inte existerar som en federativ sammanslutning. Men vi kan åberopa oss på den utomordentligt lärrika erfarenhet, som socialdemokratin i Österrike vunnit, vilken på grund av ett beslut av partikongressen 1897 antagit federativ karaktär.”*

Detta skrevs år 1902.

Nu skriver vi emellertid år 1913. Nu har vi framför oss såväl ”praktiken” i Ryssland som också ”den österrikiska socialdemokratins erfarenhet”.

Vad vittnar de om?

Låt oss börja med den ”utomordentligt lärrika erfarenhet, som socialdemokratin i Österrike vunnit”. Ända till år 1896 existerade i Österrike ett enhetligt socialdemokratiskt parti. Detta år kräver tjeckerna för första gången på internationella kongressen i London en separat representation och erhåller också en sådan. År 1897 likviderades det enhetliga partiet formellt på partikongressen i Wien (Wimbergkongressen) och i dess ställe upprättas ett federativt förbund av sex nationella ”socialdemokratiska grupper”. Senare förvandlas dessa ”grupper” till självständiga partier. Partierna avbryter så småningom förbindelserna sinsemellan. Efter partierna spränges också parlamentsfraktionen – det bildas nationella ”klubbar”. Sedan följer fackföreningarna, som också splittras enligt nationalitet. Det hela fortgår ända till kooperativerna, vilka de tjeckiska separatisterna** uppmanar arbetarna att spränga. Vi talar nu inte om att den separatistiska agitationen försvagar arbetarnas solidaritetskänsla och inte sällan driver dem in på strejkbryteriets väg.

Den ”utomordentligt lärrika erfarenhet, som socialdemokratin i Österrike vunnit”, talar således emot Bund och för den gamla Iskra. Federalismen i det österrikiska partiet har lett till separatism av värsta slag, till ödeläggelse av arbetarrörelsens enhet.

Vi såg tidigare att ”praktiken i Ryssland” vittnar om detsamma. De bundistiska separatisterna har på samma sätt som de tjeckiska brutit med det gemensamma partiet, Rysslands socialdemokrati. Vad beträffar fackföreningarna, de bundistiska fackföreningarna, så var de från första början uppbyggda enligt nationalitetsprincipen, d.v.s. de var lösryckta från arbetarna av andra nationaliteter.

Fullständig avsöndring, fullständig brytning – det är vad federalismens ”ryska praktik” visar oss.

Intet under, att ett sådant tingens tillstånd inverkar på arbetarna, så att deras solidaritetskänsla försvagas och att de demoraliseras, varvid demoraliseringen tränger in också i Bund. Vi syftar på de allt oftare förekommande sammanstötningarna mellan judiska och polska arbetare på grund av arbetslöshet. Av denna anledning yttrades på Bunds nionde konferens:

”...Vi betraktar de polska arbetarna, som tränger ut oss, som pogromhjältar, som svartfötter, vi understödjer inte deras strejker, utan vi spränger dem. Vidare besvarar vi utträngning med utträngning: till svar på vägran att släppa in judiska arbetare i fabriker släpper vi inga polska arbetare till verkbankarna... *Om vi inte tar denna sak i egna händer, så kommer arbetarna att följa andra.*”***
(Kurs. av oss. J. St.)

Så talar man om solidariteten på Bunds konferens.

* Till frågan om den nationella autonomin o.s.v., utg. av Bund 1902, s. 17.

** Se de i *Dokumente des Separatismus* citerade orden ur Vaneks¹⁶ broschyr, s. 29.

¹⁷ Karl Vanek – en tjeckisk socialdemokrat, som intog en öppet chauvinistisk och separatistisk hållning.

*** Referat om Bunds nionde konferens, s. 19.

Längre kan man inte komma ifråga om ”avgränsning” och ”avsöndring”. Bund har nått sitt mål: det skiljer arbetare av olika nationaliteter ända därhän att det går till slagsmål, till strejkbryteri. På annat sätt går det inte heller: ”Om vi inte tar denna sak i egna händer, *så kommer arbetarna att följa andra*”...

Desorganisering av arbetarrörelsen, demoralisering i socialdemokratins led – därhän leder Bunds federalism.

Den kulturnationella autonomins idé, den atmosfär den skapar, har således visat sig vara ännu skadligare i Ryssland än i Österrike.

VI. Kaukasierna, likvidatorernas konferens

Vi talade tidigare om vacklan hos en del av de kaukasiska socialdemokraterna, som inte förmådde hålla stånd mot den nationalistiska ”epidemin”. Denna vacklan yttrade sig däri, att de nämnda socialdemokraterna – så underligt det än låter – följde i Bunds fotspår och proklamerade den kulturnationella autonomi.

Regional autonomi för hela Kaukasien och kulturnationell autonomi för de nationer, som tillhör Kaukasien – så formulerar dessa socialdemokrater, vilka i förbigående sagt ansluter sig till de ryska likvidatorerna, sitt krav.

Låt oss höra vad deras erkända ledare, den icke obekante N., säger:

”Som alla vet, skiljer sig Kaukasien starkt från de centrala guvernementen såväl beträffande befolkningens rassammansättning som också ifråga om territorium och jordbrukskultur. Exploateringen och den materiella utvecklingen av ett sådant område kräver inhemska arbetare, som känner de lokala säregenheterna och är vana vid landets klimat och dess kultur. Det är nödvändigt att alla lagar, som åsyftar det lokala områdets exploatering, utfärdas på ort och ställe och verkställs av inhemska krafter. Följaktligen skulle det höra till kompetenssfären för den kaukasiska självstyrelsens centrala organ att utfärda lagar rörande lokala frågor... Det kaukasiska centrumets funktioner består således i att stifta sådana lagar, som syftar till det lokala territoriets exploatering, områdets materiella blomstring.”*

Således, regional autonomi för Kaukasien.

Om man bortser från N:s något förvirrade och osammanhängande motivering, så måste det medges att hans slutsats är riktig. Med hänsyn till säregenheterna i den nationella sammansättningen och levnadsförhållandena i Kaukasien är en regional autonomi för Kaukasien inom den för hela staten gällande författningens ram – något som N. inte bestrider – faktiskt nödvändig. Det har Rysslands socialdemokrati också erkänt, då den på sin andra kongress proklamerade ”regional självstyrelse för alla de periferiområden, som ifråga om sina levnadsförhållanden och befolkningens sammansättning skiljer sig från de egentliga ryska områdena”.

Martov, som på andra partikongressen framlade denna punkt till diskussion, motiverade den med att ”Rysslands väldiga utsträckning och erfarenheterna från vår centraliserade förvaltning ger oss anledning att anse regional självstyrelse för sådana enheter som Finland, Polen, Litauen och Kaukasien för nödvändig och ändamålsenlig”.

Men härav följer att man med regional självstyrelse måste förstå regional autonomi.

* Se den grusiska tidningen *Tjveni Zchovreba* (Vårt Liv)¹⁷ 1912, nr. 12. (s. 72)

¹⁸ *Tjveni Zchovreba* (Vårt liv) – en daglig tidning, utgiven av de grusiska mensjevikerna i Kutais från den 1 till den 22 juli 1912.

N. går emellertid vidare. Enligt hans mening omfattar Kaukasiens regionala autonomi ”endast en sida av frågan”.

”Hittills har vi endast talat om den materiella utvecklingen av det lokala livet. Men den ekonomiska utvecklingen i ett område främjas inte endast genom den ekonomiska verksamheten, utan också genom den andliga, den kulturella”... ”En kulturellt stark nation är stark också på det ekonomiska området”... ”Men en nations kulturella utveckling är möjlig endast på det nationella språket”... ”Därför är alla de frågor, som står i samband med modersmålet, kulturnationella frågor. Hit hör frågor rörande folkbildning, rättsskipning, kyrka, litteratur, konst, vetenskap, teater o.s.v. Om frågorna rörande områdets materiella utveckling förenar nationerna, så verkar de nationellt kulturella frågorna söndrande, då de försätter varje nation till ett särskilt verksamhetsfält. Den verksamhet, som tillhör det första slaget, är förbunden med ett bestämt område”... ”Annorlunda förhåller det sig med de kulturnationella angelägenheterna. De är inte förbundna med ett bestämt territorium utan med en bestämd nations existens. Det grusiska språkets öden intresserar i lika hög grad en grusier, likgiltigt var han lever. Det skulle vara en yttring av stor okunnighet, om man sade att den grusiska kulturen endast angår de grusier, som lever i Grusien. Tag exempelvis den armeniska kyrkan. I ledningen för dess angelägenheter deltar armenier, som befinner sig på olika ställen och i olika stater. Här spelar territoriet ingen roll. Eller ett annat exempel: upprättandet av ett grusiskt museum intresserar grusierna i Tiflis såväl som i Baku, i Kutais, i Petersburg o.s.v. Följaktligen måste förvaltningen och ledningen av alla nationens kulturella angelägenheter överlämnas åt de därav intresserade nationerna själva. Vi proklamerar kulturnationell autonomi för de kaukasiska nationaliteterna.”*

Kort sagt: då kultur inte är territorium och territorium inte är kultur, så är kulturnationell autonomi nödvändig. Det är allt vad N. kan säga till den senares favör.

Vi skall inte här ännu en gång dröja vid den kulturnationella autonomi i allmänhet: vi har redan talat om dess negativa karaktär. Vi skulle blott vilja betona att den i och för sig odugliga kulturnationella autonomi dessutom är meningslös och orimlig med hänsyn till de kaukasiska förhållandena.

Och det på grund av följande.

Den kulturnationella autonomi förutsätter mer eller mindre avancerade nationaliteter, nationaliteter med utvecklad kultur och litteratur. Utan dessa betingelser förlorar denna autonomi varje mening, förvandlas till en absurditet. Men i Kaukasien finns det en hel rad folkslag med primitiv kultur, med särskilda språk men utan egen litteratur, folkslag som till på köpet befinner sig på ett övergångsstadium, delvis håller på att assimileras, delvis vidareutvecklas. Hur skall den kulturnationella autonomi tillämpas på dem? Vad skall man göra med sådana folkslag? Hur skall man ”organisera” dem i särskilda kulturnationella förbund, vilket otvivelaktigt förutsättes, då det talas om nationellt kulturell autonomi?

Vad skall man göra med mingrelerna, abchasierna, adsjarerna, svaneterna, lesgierna o.s.v., som talar olika språk men inte har någon egen litteratur? Till vilka nationer skall man räkna dem? Är det möjligt att ”organisera” dem i nationella förbund? Kring vilka ”kulturella angelägenheter” skall man ”organisera” dem?

Vad skall man göra med osetinerna, av vilka de transkaukasiska osetinerna håller på att assimileras (men ännu långt ifrån assimilerats) av grusierna, medan de främrekaukasiska osetinerna delvis assimileras av ryssarna, delvis vidareutvecklas och skapar en egen litteratur? Hur skall de ”organiseras” i ett enhetligt nationellt förbund?

* Se den grusiska tidningen *Tjveni Zchovreba*, 1912, nr. 12.

Till vilket nationellt förbund skall man hänföra adsjarerna, som talar grusiska men har turkisk kultur och bekänner sig till islam? Skall man måhända *med hänsyn till religionen* ”organisera” dem skilt från grusierna och *med hänsyn till de övriga kulturangelägenheterna* tillsammans med grusierna? Och kobuleterna? Och ingusjerna? Och ingilojerna?

Vad är det för en autonomi, som stryker en hel rad folkslag från listan?

Nej, det är ingen lösning av den nationella frågan, det är en frukt av gagnlös fantasi.

Men låt oss anta det oantagbara och föreställa oss att vår N:s nationellt kulturella autonomi blivit verklighet. Vad kommer den att leda till, vad för resultat kommer den att uppvisa? Tag exempelvis de transkaukasiska tatarerna med deras minimala procenttal av läskunniga, deras skolor, som ledes av allsmåttiga mullahs, deras kultur, som är genomsyrad av religiös anda... Det är inte svårt att förstå att om de skulle ”organiseras” i ett kulturnationellt förbund, så skulle det betyda att sätta mullahs i spetsen för dem, det skulle betyda att med hull och hår utlämna dem till de reaktionära mullahs, det skulle betyda att skapa en ny bastion för de tatariska massornas andliga förslavande av deras värsta fiende.

Men sedan när har socialdemokraterna börjat ge reaktionärerna vatten på deras kvarn?

Att stänga in de transkaukasiska tatarerna i ett kulturnationellt förbund, som utlämnar massorna att förslavas av de värsta reaktionärer – kunde de kaukasiska likvidatorerna verkligen inte ”proklamera” någonting bättre?

Nej, det är ingen lösning av den nationella frågan.

Den nationella frågan i Kaukasien kan lösas endast därigenom att *de nationer och folkslag, som blivit efter, drages in i den högre kulturens allmänna ström*. Endast en sådan lösning kan vara progressiv och antaglig för socialdemokratin. Regional autonomi för Kaukasien är antagbar just därför att den drar in de efterblivna nationerna i den allmänna kulturutvecklingen, den hjälper dem att bryta sig ut ur det skal, som de små nationernas isolering bildar, den driver dem framåt och gör det lättare för dem att få tillgång till den högra kulturens välsignelser. Den kulturnationella autonomin verkar däremot i direkt motsatt riktning, ty den kapslar in nationerna i de gamla höljena, håller dem fast på kulturens lägre utvecklingsstadier och hindrar dem att stiga till högre kulturstadier.

Därmed förlamar den nationella autonomin de positiva sidorna hos den regionala autonomin och förvandlar den till ett intet.

Just därför är också den av N. föreslagna blandade typen av autonomi, som kombinerar den kulturnationella autonomin med den regionala, oduglig. Denna naturvidriga kombination förbättrar inte saken utan försämrar den, ty inte nog med att den hämmar de efterblivna nationernas utveckling, den förvandlar dessutom den regionala autonomin till en arena för sammanstötningar mellan de i nationella förbund organiserade nationerna.

Sålunda skulle den överhuvud taget odugliga kulturnationella autonomin i Kaukasien förvandlas till ett meningslöst reaktionärt påhitt.

Så ser N:s och hans kaukasiska meningsfränders kulturnationella autonomi ut.

Huruvida de kaukasiska likvidatorerna kommer att ta ett ”steg framåt” och även i den organisatoriska frågan följa efter Bund – det kommer framtiden att utvisa. I socialdemokratins historia har federalismen i organisationen hittills alltid gått före den nationella autonomin i programmet. De österrikiska socialdemokraterna praktiserade ända sedan 1897 den organisatoriska federalismen och först efter två år (1899) antog de den nationella autonomin.

Bundisterna börja för första gången år 1901 uttryckligt tala om den nationella autonomin, medan de praktiserat den organisatoriska federalismen ända sedan 1897.

De kaukasiska likvidatorerna har börjat från slutet – med den nationella autonomin. Om de skall gå vidare i Bunds fotspår, måste de först riva ned hela den nuvarande organisatoriska byggnaden, som uppfördes redan i slutet av 90-talet på internationalismens grundval.

Men lika lätt som det var att anta den för arbetarna ännu obegripliga nationella autonomin, lika svårt kommer det att bli att riva ned den genom årslångt arbete uppförda byggnad, som arbetarna av alla nationaliteter i Kaukasien med så mycken kärlek och omsorg byggt upp. Man behöver bara börja med detta herostratiska företag för att arbetarna skall få upp ögonen och inse den kulturnationella autonomins nationalistiska väsen.

Medan kaukasierna håller på att på vanligt sätt genom diskussioner i tal och skrift lösa den nationella frågan, så har likvidatorernas allryska konferens tänkt ut en alldeles ovanlig metod. En lätt och enkel metod. Hör bara:

”Sedan konferensen åhört den kaukasiska delegationens meddelande... om nödvändigheten att resa krav på nationellt kulturell autonomi, konstaterar den – utan att uttala sig om de väsentliga i detta krav – att en sådan tolkning av den programpunkt, som tillerkänner varje nationalitet rätt till självbestämmande, inte går emot programmets exakta mening.”

Således först: ”inte uttala sig om det väsentliga i denna fråga” och sedan ”konstatera”. En originell metod...

Vad ”konstaterar” då denna originella konferens?

Den konstaterar att ”kravet” på nationellt kulturell autonomi ”inte går emot programmets exakta mening”, vilket erkänner nationernas självbestämmanderätt.

Låt oss undersöka denna sats.

Punkten angående självbestämmandet talar om nationernas rättigheter. Enligt denna punkt har nationerna rätt inte bara till autonomi utan också att avskilja sig. Det är här fråga om *politiskt* självbestämmande. Vem ville likvidatorerna föra bakom ljuset, när de kors och tvärs sökte misstolka denna inom hela den internationella socialdemokratien för länge sedan fastställda rätt för nationerna till politiskt självbestämmande?

Eller kommer likvidatorerna måhända att börja slingra sig och förskansa sig bakom sofismen: den kulturnationella autonomin ”går ju inte emot” nationernas rättigheter? D.v.s. om alla nationer inom samma stat är ense om att inrätta sitt liv på grundval av den kulturnationella autonomin, så skulle alla dessa nationer ha full rätt till detta och ingen skulle med våld kunna påtvinga dem en annan form för det politiska livet. Så nytt och så klokt! Skulle man inte ytterligare kunna tillägga att nationerna i allmänhet har rätt att avskaffa sin författning och ersätta den med ett system av godtycke, att återvända till den gamla samhällsordningen, ty nationerna och endast nationerna själva har rätt att bestämma sitt eget öde. Vi upprepar: i denna mening går vare sig den kulturnationella autonomin eller någon som helst nationell reaktion ”emot” *nationernas rättigheter*.

Var det kanske det den högtärade konferensen ville säga?

Nej, det var inte det. Den säger rent ut att den kulturnationella autonomin ”inte går emot” *programmets ”exakta mening”*, men det talas inte om nationernas rättigheter. Det är här fråga om programmet och inte om nationernas rättigheter.

Det är också klart. Om en viss nation skulle ha hänvänt sig till likvidatorernas konferens, så skulle konferensen direkt ha kunnat konstatera att nationen har rätt till kulturnationell autonomi. Men det var inte en nation, som hänvände sig till konferensen, utan en ”delegation” av kaukasiska socialdemokrater, visserligen dåliga socialdemokrater, men i alla fall socialdemokrater. Och de hörde sig inte för angående nationernas rättigheter, utan huruvida den kulturnationella autonomin inte står i motsägelse till *socialdemokratins principer*, huruvida den inte ”går emot” ”den exakta meningen” i *socialdemokratins program*.

Således, *nationernas rättigheter och den ”exakta meningen” i socialdemokratins program* är inte ett och detsamma.

Tydligen finns det också sådana krav, som kan gå emot programmets ”exakta mening” utan att gå emot nationernas rättigheter.

Ett exempel. I socialdemokraternas program finnes en punkt om religionsfrihet. Enligt denna punkt har varje grupp av personer *rätt* att bekänna sig till vilken religion som helst, till katolicismen, den grekisk-ortodoxa läran o.s.v. Socialdemokratien kommer att bekämpa alla repressalier för religionens skull, alla förföljelser mot grekisk-ortodoxa, mot katoliker och protestanter. Betyder då det att katolicismen, den protestantiska läran o.s.v. ”inte går emot programmets exakta mening”? Nej, det gör det inte. Socialdemokratien kommer alltid att protestera mot förföljelser mot katolicismen och protestantismen, den kommer alltid att försvara nationernas rätt att bekänna sig till vilken religion som helst; men på samma gång kommer den – utgående från den riktiga uppfattningen av proletariats intressen – att agitera både mot katolicismen, mot protestantismen och mot den ortodoxa läran för att förhjälpa den socialistiska världsåskådningen till triumf.

Och den kommer att göra detta, emedan protestantismen, katolicismen, den ortodoxa läran o.s.v. utan tvivel ”går emot programmets exakta mening”, d.v.s. den riktiga uppfattningen av proletariats intressen.

Detta måste också sägas om självbestämmanderätten. Nationerna har rätt att inrätta sig efter sitt eget gottfinnande, de har rätt att bibehålla vilken nationell institution de så önskar, såväl skadliga som nyttiga – ingen kan (ingen har rätt! att) med våld ingripa i nationens liv. Men det betyder inte att socialdemokratien inte kommer att bekämpa, inte kommer att agitera mot nationernas skadliga inrättningar, mot sådana krav av nationerna, som inte är ändamålsenliga. Tvärtom, socialdemokratien är förpliktad att bedriva en sådan agitation och att utöva ett sådant inflytande på nationernas vilja att nationerna inrättar sitt liv i en form, som på bästa sätt motsvarar proletariats intressen. Just därför kommer socialdemokratien i sin kamp för nationernas självbestämmanderätt att samtidigt agitera, låt oss säga, mot tatarernas avskiljande och mot de kaukasiska nationernas kulturnationella autonomi, då det ena såväl som det andra går emot *programmets ”exakta mening”*, d.v.s. mot det kaukasiska proletariats intressen, ehuru de inte går mot dessa nationers *rättigheter*.

Det är tydligt att ”nationernas rättigheter” och programmets ”exakta mening” hör till två fullständigt olika sfärer. Medan programmets ”exakta mening” ger uttryck åt proletariats intressen, som är vetenskapligt formulerade i dess program, kan nationernas rättigheter ge uttryck åt vilken klass' intressen som helst – bourgeoisins, aristokratins, prästerskapets o.s.v. allt efter dessa klassers styrka och inflytande. I det ena fallet är det fråga om marxistens *plikter*, i det andra fallet om de av olika klasser bestående nationernas *rättigheter*. Nationernas rättigheter och socialdemokratins principer kan lika litet eller lika mycket ”gå emot” varandra som, låt oss säga, Cheopspyramiden och likvidatorernas beryktade konferens. De kan helt

enkelt inte jämföras med varandra.

Men härav följer att den hedervärda konferensen på det mest oförlåtliga sätt blandat ihop två fullkomligt olika ting. Resultatet härav blev inte en lösning av den nationella frågan utan en absurditet, nämligen att nationernas rättigheter och socialdemokratins principer ”inte går emot” varandra – följaktligen kan varje krav av nationen bringas i samklang med proletariats intressen, följaktligen kommer inget krav av de nationer, som strävar efter självbestämmande, att ”gå emot programmets exakta mening”!

Logiken har de inte tagit någon notis om...

På basis av denna absurditet har också det hädanefter berömda beslutet av likvidatorernas konferens uppkommit, enligt vilket kravet på nationellt kulturell autonomi ”inte går emot programmets exakta mening”.

Men det är inte bara logikens lagar, som likvidatorernas konferens kränker.

Med sin sanktionering av den kulturnationella autonomi bryter den också sin plikt gentemot Rysslands socialdemokrati. Den bryter på det mest eklatanta sätt mot programmets ”exakta mening”, ty som bekant *förkastade* andra partikongressen, som antog programmet, *på det bestämdaste* den kulturnationella autonomi. I detta sammanhang yttrades på denna kongress följande:

”*Goldblatt* (bundist):... Jag anser det nödvändigt att upprätta särskilda institutioner, vilka skulle trygga nationaliteternas frihet till kulturell utveckling, och därför föreslår jag följande tillägg till § 8: '*och skapande av institutioner, som garanterar dem full frihet till kulturell utveckling*' (detta är som bekant den bundistiska formuleringen av den kulturnationella autonomi. J. St.).

Martynov påvisar att de allmänna institutionerna måste vara så inrättade att de tryggar också de enskilda intressena. Det är omöjligt att upprätta någon *särskild* institution, som tryggar nationalitetens kulturella utveckling.

Jegorov: I frågan om nationaliteten kan vi endast anta negativa förslag, d.v.s. vi är emot varje intrång på nationaliteten. Men det angår inte oss socialdemokrater, om en eller annan nationalitet kommer att utveckla sig som sådan eller inte. Det är beroende av den spontana processen.

Koltsov: Bunds delegerade känner sig alltid förnärmade, när man börjar tala om deras nationalism. Emellertid är den ändring, som Bunds delegat föreslagit, rent nationalistisk. Man fordrar av oss utpräglad offensiva åtgärder för att understödja t.o.m. de nationaliteter, som befinner sig i utdöende.”

...Resultatet: ”*Goldblatts förslag förkastades av majoriteten mot tre röster*”.

Det är således klart att likvidatorernas konferens gick ”emot programmets exakta mening”. Den bröt mot programmet.

Nu försöker likvidatorerna rättfärdiga sig genom att åberopa sig på partikongressen i Stockholm, vilken påstås ha sanktionerat den kulturnationella autonomi. Så skriver V. Kossovskij:

”Som bekant fick Bund enligt det avtal, som antogs av Stockholmskongressen, rätt att bibehålla sitt nationella program (till dess den nationella frågan lösts av en allmän partikongress). Denna kongress erkände att den kulturnationella autonomi i varje fall inte står i motsättning till det allmänna parti programmet.”*

Men likvidatorernas bemödanden är fåfänga. Kongressen i Stockholm tänkte inte ens på att sanktionera Bunds program – den gick endast med på att för en tid lämna frågan öppen. Den

* *Nasja Sarja*, 1912, nr. 9-10, s. 120.

tappre Kossovskij hade inte mod att säga hela sanningen. Men fakta talar för sig själva. Här är de:

”Galin framlägger ett ändringsförslag: 'Frågan om det nationella programmet *lämnas öppen*, då partikongressen *inte behandlat den*'. (För förslaget avgavs 50 röster, *mot* – 32.)

Tillrop: Vad betyder: lämnas öppen?

Ordföranden: Om vi säger att den nationella frågan lämnas öppen, så betyder det att Bund kan upprätthålla sitt beslut i denna fråga till nästa kongress.”* (Kurs. av oss. J. St.)

Som man ser, ”behandlade” partikongressen inte ens frågan om Bunds nationella program – den lämnade den helt enkelt ”öppen” och överlämnade åt Bund att själv avgöra sitt programs öde intill nästa allmänna partikongress. Med andra ord: partikongressen i Stockholm undvek frågan och tog ingen ställning till den nationellt kulturella autonomi varken i den ena eller andra riktningen.

Likvidatorernas konferens däremot ger ett fullständigt bestämt omdöme i frågan, erkänner den nationellt kulturella autonomi för antagbar och sanktionerar den i partiprogrammets namn.

Skillnaden är iögonfallande.

Sålunda har likvidatorernas konferens trots alla spetsfundigheter inte drivit den nationella frågan ett enda steg framåt.

Fjäskeri för Bund och för de kaukasiska nationallikvidatorerna – det är allt vad den visade sig duga till.

VII. Den nationella frågan i Ryssland

Det återstår oss nu att skissera upp den positiva lösningen av den nationella frågan.

Vi utgår ifrån att frågan kan lösas endast i oupplösligt samband med den nuvarande situationen i Ryssland.

Ryssland befinner sig i en övergångstid, då ett ”normalt”, ”konstitutionellt” liv ännu inte utformats, då den politiska krisen ännu inte lösts. Dagar av storm och ”komplikationer” ligger framför oss. Härav kommer rörelsen, den nuvarande och den förestående, den rörelse, som ställer sig den fullständiga demokratiseringen som mål.

Det är just i samband med denna rörelse, som den nationella frågan måste behandlas.

Således, landets fullständiga demokratisering såsom grundval och villkor för den nationella frågans lösning.

Vid lösningen av denna fråga måste inte bara det inre utan även det yttre läget tas i betraktande. Ryssland ligger mellan Europa och Asien, mellan Österrike och Kina. Demokratiseringens tillväxt i Asien är oundviklig. Imperialismens utveckling i Europa är ingen tillfällighet. I Europa håller det på att bli trångt för kapitalet, och i sin strävan till nya marknader, billig arbetskraft, nya investeringsmöjligheter söker det sig ivrigt till främmande länder. Men detta leder till utrikespolitiska förvecklingar och krig. Ingen kan säga att Balkan-kriget¹⁹ vore slutet och inte början till förvecklingar. Det är därför möjligt att en sådan kombination av inre och yttre konjunkturer kan uppkomma, att den ena eller andra nationali-

* *Nasje Slovo*, 1906, nr. 8, s. 53.

¹⁹ Det första Balkankriget utbröt i oktober 1912 och fördes mellan Bulgarien, Serbien, Grekland och Montenegro å ena sidan sam Turkiet å den andra.

teten i Ryssland kan finna det nödvändigt att ställa och lösa frågan om sin oavhängighet. Och det är givetvis inte marxisternas sak att i sådana fall lägga hinder i vägen.

Men härav följer att de ryska marxisterna inte kommer att kunna undvara nationernas självbestämmanderätt.

Således är *självbestämmanderätten en oundgänglig punkt* vid den nationella frågans lösning.

Vidare. Vad skall man göra med de nationer, som av en eller annan anledning föredrar att stanna inom det helas ram?

Vi har sett att den kulturnationella autonomi är oduglig. För det första är den konstlad och livsfrämmande, ty den förutsätter att människor, som av livet, det verkliga livet skiljes åt och sprides ut åt alla håll i staten, på ett konstlat sätt sammanfattas till en nation. För det andra driver den hän till nationalism, ty den leder till den ståndpunkten att människorna skall "avgränsas" i nationella kurior, att man skall "organisera" nationer, att de "nationella säregenheterna" skall "bevaras" och kultiveras – någonting som är helt främmande för socialdemokratien. Det är ingen tillfällighet att de märiska separatisterna i Riksrådet, sedan de skiljt sig från de tyska socialdemokratiska deputerade, sammanslöt sig med de märiska borgerliga deputerade till en så att säga märisk "kolo". Det är inte heller någon tillfällighet att separatisterna från Bund snärjt in sig i nationalismen och förhärskar "sabbaten" och "jiddisch". I duman finns det ännu inga bundistiska deputerade, men i Bunds verksamhetsområde finns den klerikal-reaktionära judiska församlingen, i vars "ledande institutioner" Bund tills vidare arrangerar en "förening" av judiska arbetare och borgare.* Sådan är nu en gång den kulturnationella autonomins logik.

Således är den *nationella* autonomi ingen lösning av frågan.

Var är då utvägen?

Den enda riktiga lösningen är *regional* autonomi, autonomi för sådana utpräglade enheter som Polen, Litauen, Ukraina, Kaukasien o.a.

Den regionala autonomins företrädare består framför allt däri, att man här inte har att göra med en fiktion utan territorium, utan med en bestämd befolkning på ett bestämt territorium. Vidare skiljer den inte människorna efter nationer och befäster inte de nationella skrankorna – tvärtom, den river ned dessa skrankor och förenar befolkningen för att bana väg för en skillnad av annat slag, för klasskillnaden. Slutligen ger den möjlighet att på bästa sätt utnyttja områdenas naturrikedomar och att utveckla produktivkrafterna utan att behöva vänta på beslut från det gemensamma centrum. Det är funktioner, som inte tillkommer den kulturella autonomi.

Således är *regional autonomi en oundgänglig punkt* vid den nationella frågans lösning.

Det råder inget tvivel om att intet enda bosättningsområde i nationellt hänseende är genomgående homogent, ty i varje område finns nationella minoriteter inströdda. Så är det med judarna i Polen, med letterna i Litauen, ryssarna i Kaukasien, polackerna i Ukraina o.s.v. Man skulle därför kunna befara att de nationella majoriteterna skulle förtrycka minoriteterna. Men sådana farhågor är grundade endast i det fall att den gamla samhällsordningen bibehålles i landet. Ge landet en fullständig demokrati – och dessa farhågor kommer att förlora varje grund.

Man föreslår att binda samman de spridda minoriteterna i ett enhetligt nationellt förbund. Men minoriteterna behöver inget konstlat förbund utan reella rättigheter på ort och ställe. Vad

* Referat om Bunds åttonde konferens, slutet av resolutionen om församlingen.

skulle ett sådant förbund utan en fullständig demokratisering kunna ge dem? Eller: vartill behöver man ett nationellt förbund *om det finnes* fullständig demokratisering?

Vad är det som särskilt upprör en nationell minoritet?

Minoriteten är inte missnöjd över att det inte finns något nationellt förbund, utan för att den är berövad rätten till modersmålet. Ge den rätt att använda sitt modersmål – och missnöjet skall försvinna av sig själv.

Minoriteten är inte missnöjd över att det inte finnes ett konstlat förbund, utan över att den inte har en egen nationell skola. Ge den en sådan skola – och missnöjet skall förlora varje jordmån.

Minoriteten är inte missnöjd över att det inte finnes ett nationellt förbund, utan för att den är berövad samvetsfrihet (religionsfrihet, flyttningsfrihet o.s.v. Ge den dessa friheter – och den kommer inte längre att vara missnöjd.

Således är nationellt likaberättigande i alla dess former (språk, skolor o.s.v.) en oundgänglig punkt vid den nationella frågans lösning. En för hela staten gällande lag är således nödvändig, en lag som är utfärdad på grundval av landets fullständiga demokratisering och som undantagslöst förbjuder alla former av nationella privilegier och varje intrång på eller inskränkning av de nationella minoriteternas rättigheter.

Häri och endast häri kan en verklig garanti för minoriteternas rättigheter – och inte en sådan på papperet – bestå.

Man kan bestrida eller inte bestrida att det finnes ett logiskt sammanhang mellan den organisatoriska federalismen och den kulturnationella autonomin. Men man kan inte bestrida det faktum att den senare skapar en gynnsam atmosfär för en bottenlös federalism, som övergår till fullständig brytning, till separatism. Om tjeckerna i Österrike och bundisterna i Ryssland började det hela med autonomi, sedan övergick till federation och slutligen hamnade i separatism – så har den nationalistiska atmosfär, som den kulturnationella autonomin naturenligen sprider omkring sig, utan tvivel härvid spelat en stor roll. Det är ingen tillfällighet att den nationella autonomin och den organisatoriska federationen går hand i hand. Det är också förståeligt. Bägge kräver skilsmässa enligt nationalitet. Bägge förutsätter en organisation enligt nationalitet. Bägge förutsätter en organisation enligt nationalitet. Likheten är otvivelaktig. Skillnaden är endast den att man i det ena fallet skiljer befolkningen åt i allmänhet, i det andra fallet de socialdemokratiska arbetarna.

Vi vet, varthän arbetarnas åtskiljande enligt nationalitet leder. Upplösningen av det enhetliga arbetarpartiet, uppdelning av fackföreningarna enligt nationalitet, skärpning av de nationella stridigheterna, nationellt strejkbryteri, fullständig demoralisering inom socialdemokratins led – det är resultaten av den organisatoriska federalismen. Den österrikiska socialdemokratins historia och Bunds verksamhet i Ryssland ger ett vältaligt bevis för detta.

Det enda medlet mot detta är organisering enligt internationalismens principer.

Lokal sammanslutning av arbetarna tillhörande alla nationaliteter i Ryssland till *enhetliga* och *slutna* kollektiv, dessa kollektivs sammanslutning till ett *enhetligt* parti – det är uppgiften.

Det är självklart att en sådan struktur hos partiet inte utesluter utan förutsätter en vittgående *regional* autonomi inom ett enhetligt parti.

Erfarenheterna från Kaukasien visar det alltigenom ändamålsenliga i en sådan organisations-typ. Om det lyckats kaukasierna att övervinna den nationella friktionen mellan de armeniska

och de tatariska arbetarna, om det lyckats dem att bevara befolkningen från möjligheten av massakrer och skottlossningar, om nationella sammanstötningar inte längre är möjliga i Baku, detta kaleidoskop av nationella grupper, om man lyckats att där dra in arbetarna i den enhetliga strömfåran av en mäktig rörelse – så har den kaukasiska socialdemokratins internationella struktur härvid spelat en icke obetydlig roll.

Organisationen typ inverkar inte bara på det praktiska arbetet. Den trycker en outplånlig prägel på arbetarnas hela andliga liv. Arbetaren lever sin organisations liv: i den växer han intellektuellt och skolas. Och genom att han rör sig inom sin organisation och där för varje gång sammanträffar med kamrater av andra nationaliteter och tillsammans med dem under det gemensamma kollektivets ledning för en gemensam kamp – genomsyras han djupt av tanken att arbetarna *framför allt* är medlemmar av en klassfamilj, medlemmar av socialismens heliga armé. Och detta kan inte undgå att ha en väldig uppfostrande betydelse för arbetarklassens breda skikt.

Därför är den internationella organisationstypen en skola för fostran till kamratliga känslor, ett mäktigt agitationsmedel till fromma för internationalismen.

Annorlunda förhåller det sig med organisationen enligt nationalitetsprincipen. Då arbetarna är organiserade enligt nationalitet, inkapslar de sig i sina nationella skal och avgränsar sig från varandra genom organisatoriska skrankor. Det är inte det *gemensamma* mellan arbetarna som framhäves, utan det som skiljer dem från varandra. Här är arbetaren *framför allt* medlem av sin nation: jude, polack o.s.v. Det är inte att undra på att den *nationella* federalismen i organisationen fostrar arbetarna i den nationella isoleringens anda.

Därför är den nationella organisationstypen en skola för nationell inskränkthet och förbening.

Vi har således framför oss två *principiellt* olika organisationstyper: den internationella sammanslutningens typ och den typ som innebär arbetarnas organisatoriska ”skilsmässa” enligt nationalitet.

Försöken att försona dessa två typer med varandra har hittills förblivit utan framgång. Den österrikiska socialdemokratins kompromisstadgar, som utarbetades på Wimbergkongressen 1897, blev hängande i luften. Det österrikiska partiet föll sönder i stycken och drog med sig fackföreningarna. ”Försoningen” visade sig vara inte bara utopisk utan även skadlig. Strasser har rätt, när han påstår att ”separatismen firade sin första triumf på partiets Wimbergkongress.* Detsamma är fallet i Ryssland. Den ”försoning” med Bunds federalism, som ägde rum på kongressen i Stockholm, slutade med fullständigt fiasko. Bund underminerade Stockholmskompromissen. Från första dagen efter Stockholmskongressen blev Bund ett hinder för arbetarnas sammanslutning lokalt till en enhetlig organisation, omfattande arbetare av alla nationaliteter. Och Bund fortsatte hårdnackat sin separatistiska taktik, trots att Rysslands socialdemokrati såväl 1907 som 1908 flera gånger krävde att enheten underifrån mellan arbetarna av alla nationaliteter äntligen skulle förverkligas.²⁰ Bund, som börjat med organisatorisk nationell autonomi, övergick i praktiken till federation för att sluta med fullständig brytning, med separatism. Genom att bryta med Rysslands socialdemokrati införde Bund söndring och

* J. Strasser: *Der Arbeiter und die Nation*, 1912.

²⁰ Här syftas på besluten från RSDAP:s fjärde (”tredje allryska”) konferens, som hölls den 5-12 november 1907, och RSDAP:s femte konferens (”1908 års allryska konferens”), som ägde rum den 3-9 januari 1909 (21-27 december 1908 g. st.). Resolutionerna från dessa konferenser ingår i boken ”SUKP(b) i resolutioner och beslut från dess kongresser, konferenser och CK:s plena”. Del I, 6. uppl., Moskva 1940, s. 118, 131.

desorganisation i densamma. Man behöver bara erinra sig fallet Jagello.²¹

Därför måste ”försoningens” väg förkastas som utopisk och skadlig.

Antingen – eller: antingen Bunds federalism, och då omgestaltar sig Rysslands socialdemokrati enligt principen om arbetarnas ”skilsmässa” enligt nationell linje; eller den internationella organisationstypen, och då omgestaltar sig Bund enligt den regionala autonomins princip, efter den kaukasiska, den lettiska och den polska socialdemokratins mönster samt banar väg för omedelbar sammanslutning av de judiska arbetarna med arbetarna tillhörande de övriga nationaliteterna i Ryssland.

Någon medelväg finnes inte: principerna segrar, men de låter sig inte ”försona”.

Således är *principen om arbetarnas internationella sammanslutning en oundgänglig punkt* vid den nationella frågans lösning.

Wien, januari 1913

Första gången publicerad i tidskriften *Prosvesjtjenie* * nr. 3-5, mars-maj 1913.

Undertecknad: *K. Stalin*.

Tryckt i enlighet med J.V. Stalins *Skrifter*, b. 2, s. 290-367

²¹ E.I. Jagello: – medlem av Polens socialistiska parti (PPS), invaldes i fjärde Riksduman från Warszawa av valkartellen mellan Bund, PPS och de borgerliga nationalisterna mot de polska socialdemokraterna. Den socialdemokratiska dumafraktionen, vars majoritet bestod av mensjevikiska likvidatorer (”mensjevik-sjuan”) beslöt mot de sex bolsjevikiska deputerades röster att ta in Jagello i fraktionen.

* *Prosvesjtjenie* var bolsjevikernas legala månadstidskrift, som utkom i Petersburg sedan december 1911. Tidskriftens arbete leddes av Lenin, som upprätthöll regelbunden korrespondens med redaktionskollegiets medlemmar i Ryssland (M.A. Saveljev, M.S. Olminkij, A.I. Jelisarova). Under sin vistelse i Petersburg deltog även Stalin aktivt i tidskriftens arbete. Tidskriften var nära förbunden med Pravda. I juni 1914 – strax före första världskrigets utbrott – förbjöds tidskriften av regeringen. Hösten 1917 utgavs ett dubbelnummer av tidskriften.